

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра прикладної лінгвістики

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи

магістра

на тему: «Англомовні топоніми та особливості їх перекладу українською
мовою. Укладання словника користувача»

ХАІ.703.763л.035.719Л34.24О ПЗ

Виконала: студентка II курсу
магістратури, групи 763лМ
Спеціальність 035 «Філологія»
Освітня програма «Прикладна
лінгвістика»

Сафронова Софія Валеріївна

Керівник: канд. філол. наук, доцент,
проф. ХАІ

Рижкова В. В.

Рецензент: доктор філол. наук, професор,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша ХНУ
ім. В.Н. Каразіна
Фролова І.Є.

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет _____ Гуманітарно-правовий
 (повне найменування)
 Кафедра _____ Прикладна лінгвістика
 (повне найменування)
 Рівень вищої освіти _____ другий (магістерський)
 Спеціальність _____ 035 Філологія
 (код та найменування)
 Освітня програма _____ Прикладна лінгвістика
 (код та найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

В.В. Рижкова

(підпис)

(ініціали та прізвище)

« 06 »

грудня

2024 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

_____ Сафроновій Софії Валеріївни

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема дипломної роботи Англомовні топоніми та особливості їх перекладу українською мовою. Укладання словника користувача.

керівник дипломної роботи Рижкова Вікторія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, проф. ХАІ

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету від «21» жовтня 2024 р. № 1942-УЧ

2. Термін подання студентом кваліфікаційної роботи «29» листопада 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи Теоретична частина: явище топонімів в сучасній лінгвістиці , аспекти функціонування топонімів, особливості українсько-англійських словників топонімів, методики укладання, структури, системності.

Практична частина: наразі не існує жодного україно-англійського словника топонімів, в якому було б представлено україномовні та англомовні топоніми, наведено визначення топонімів та приклади їх використання. В роботі буде досліджено методику укладання двомовного словника. Та розроблено методику укладання українсько-англійського словника топонімів.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розв'язати)

1.Визначити поняття топонімів в сучасній лінгвістиці. 2.Навести підходи до класифікації топонімів. 3.Проаналізувати особливості перекладу топонімів. 4.Окреслити характерні риси лексикографії в системі сучасних наук. 5.Навести підходи до класифікації словників.6.Схарактеризувати специфіку укладання словників. 7.Розробити методику укладання україно-англійського словника топонімів.

5. Перелік графічного матеріалу Рисунків – 5 , таблиць – 1, презентація в Power Point – 13 слайдів.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділи 1-3	Рижкова В.В. – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики	27.02.2024	28.11.24
Спецчастина	Гелетка М. Л. – кандидат філологічних наук, доцент	27.02.2024	28.11.24

Нормоконтроль _____ В.В. Рижкова « 29 » листопада 2024 р.
 (підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання «27» лютого 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	Підпис керівника
1	Теоретична частина: підібрати та провести аналіз відібраного теоретичного матеріалу стосовно аспектів функціонування топонімів, та їх ролі в сучасній лінгвістиці; визначити підходи до класифікації топонімів, розглянути особливості їх перекладу та культурологічні особливості обробки лексикографічних даних	14 червня 2024	
2	Завершити роботу над теоретичною частиною дослідження. Практична частина: відібрати масив англійських та українських лексичних одиниць в галузі топонімії; виділити із відібраного масиву безеквівалентну лексику і запропонувати способи її перекладу; розробити методику укладання словників;	06 вересня 2024	
3	Завершити роботу над практичною частиною дослідження. Спецчастина: зробити спробу укласти українсько-англійський словник топонімів на матеріалі відібраного масиву англійських лексичних одиниць в галузі освіти	08 листопада 2024	
4	Підготувати кваліфікаційну роботу магістра в повному обсязі для подання на попередній захист.	15 листопада 2024	

Здобувач вищої освіти _____ С.В. Сафронова

(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____

В.В. Рижкова
 (підпис) (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Топонім як об'єкт лінгвістичних досліджень.....	8
1.1. Загальне поняття про топоніми.....	8
1.2. Підходи до класифікації топонімів.....	18
1.3. Специфіка відтворення топонімів.....	26
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 1.....	32
РОЗДІЛ 2. Особливості перекладу топонімів.....	34
2.1. Застосування перекладацьких трансформацій у перекладі топонімів.....	34
2.2. Використання лексичних та лексико-граматичних трансформацій.....	40
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 2.....	51
РОЗДІЛ 3. Укладання двомовного словника топонімів.....	52
3.1. Лексикографія як наука про словники та її місце в системі сучасних наук.....	52
3.2. Особливості укладання двомовних перекладацьких словників.....	64
3.3. Алгоритм та приклад укладання топонімічного словника користувача.....	69
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 3.....	80
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	84
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	92
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	93
ДОДАТКИ.....	94
Додаток 1 Передмова.....	94
Додаток 2 Звуко-буквений склад української мови.....	96
Додаток 3 Звуко-буквений склад англійської мови.....	97
Додаток 4 Список скорочень.....	98
Додаток 5 Словник топонімів.....	99
Додаток 6 Заключення.....	108

ВСТУП

В умовах сучасності, зростає потреба у розробленні вузькогалузових двомовних словника, з огляду на те, що міжкультурна комунікація стає все більш тісною, і постає проблематика перекладу лексичних одиниць, які належать до вузьких, професійних сфер спілкування. Одним з проблематичних аспектів перекладу є переклад топонімів.

Проблематика перекладу топонімів полягає в тому, що вони є унікальними лінгвістичними одиницями, які часто відображають історію, культуру, та ідентичність певного регіону. Саме тому, точний переклад топонімів важливий для передачі цих унікальних характеристик. Топоніми можуть мати глибокий культурний або історичний підтекст, який може бути важливим для розуміння контексту. Наприклад, назва міста може відображати значення або легенди, пов'язані з його походженням, що робить її важливою для відтворення в перекладі. Ще однією проблемою є те, що в різних мовах існують різні підходи до транскрибування топонімів, що може призвести до різних варіантів перекладу. Це є особливо важливим в умовах, коли точність та вірність перекладу є ключовими аспектами комунікації.

Додатково, топоніми можуть мати різні мовні форми, які відрізняються від звичайних слів, що може створювати додаткові труднощі у їх перекладі.

Актуальність роботи зумовлена тим, що наразі не існує жодного україно-англійського словника топонімів, в якому було б представлено україномовні та англійськомовні топоніми, наведено визначення топонімів та приклади їх використання. Отже, в роботі буде сформовано методику укладання двомовного словника топонімів та розроблено власне приклад словника зі 120 топонімів.

Аспекти функціонування топонімів було розглянуто в роботах таких науковців, як: Г. Анісімова, А. Даниленко, О. Карпукіна, Т. Щербань, І. Вихованець та ін.

Специфіку укладання словників розглянуто у роботах таких науковців, як О. І. Демська, О. Кровицька, О. Г. Рабулець, О. О. Тараненко, Н. Bergenholtz тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що зроблено спробу укласти українсько-англійський словник топонімів.

Об'єкт роботи – явище топонімів в сучасній лінгвістиці.

Предмет дослідження – специфіка укладання двомовного перекладного україно-англійського словника топонімів.

Мета роботи – дослідити особливості українсько-англійських словників топонімів, методики укладання, структури, системності.

Поставлена мета визначає такі основні **завдання**:

1. Визначити поняття топонімів в сучасній лінгвістиці.
2. Навести підходи до класифікації топонімів.
3. Проаналізувати особливості перекладу топонімів.
4. Окреслити характерні риси лексикографії в системі сучасних наук.
5. Навести підходи до класифікації словників.
6. Схарактеризувати специфіку укладання словників.
7. Розробити методику укладання україно-англійського словника топонімів.

Під час виконання дослідження були застосовані наступні **наукові методи**:

1. Описовий метод, який застосовано для виокремлення структурних компонентів і типологічних ознак топонімів.
2. Метод семантичного аналізу – для визначення змістовно-сміслового наповнення топонімів.
3. Метод компонентного аналізу – для здійснення дослідження компонентів топонімів.
4. Метод аналізу, синтезу та узагальнення теоретичних джерел – в ході наукової розвідки.

5. Метод статистичного аналізу, засобами якого обчислено результати дослідження щодо перекладу топонімів.

Теоретична значущість роботи полягає в поглибленні теоретичних положень щодо укладання двомовного словника топонімів.

Практичну значущість роботи зумовлена тим, що результати дослідження можуть бути використані при викладанні курсів перекладознавства, лінгвістики тексту, лексикографії у закладах вищої освіти.

Публікації.

1. Сафронова С. В. Топонім як лінгвістичний знак : функції, класифікація та особливості відтворення в іншомовному середовищі / С. В. Сафронова // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції “Current Trends in Scientific Research Development”. – Бостон, США, 12-14 грудня 2024р. : Тези доповідей. – В. : Видавець Іванов І., 2024. – С. 748-751.

РОЗДІЛ 1. Топонім як об'єкт лінгвістичних досліджень

1.1. Загальне поняття про топоніми

Власні назви є об'єктом дослідження багатьох сучасних науковців. Кожна власна назва, або онім, містить у собі важливу інформацію про історичний період створення об'єкта, етнічну групу, яка стояла за його створенням, а також мову, на якій ця назва була створена. Вони виникали в давнину, в процесі формування та розвитку мов. Власні назви відносяться до конкретних об'єктів і відрізняються від загальних назв. Навіть у часи античності слова поділялися на власні імена та загальні назви. У кожній мові кількість власних назв (онімів) набагато перевищує кількість загальних слів (апелятивів). Частина лексики, що включає власні назви, не лише є значно більшою за апелятивну частину, але й розвивається швидше. Основу мовлення складають апелятиви, і частота вживання їх значно перевищує частоту вживання онімів [37, с. 35].

Власні назви як окремий термін з'явилися багато років тому: античні мови також поділяли всі слова на дві великі групи: власні назви та загальні назви. Вони складають одну лексичну систему, проте мають низку відмінних рис і на письмі підлягають різним правописним нормам. Наприклад, всі власні назви пишуться з великої літери, в той же час загальні назви зазвичай пишуться з малої [7, с. 25]. Оскільки власні назви мають свою власну функціональність та лінгвістичні особливості, це призвело до їх вивчення у особливому розділі мовознавства, який називається ономастика (що походить з грецької мови і означає «мистецтво давати імена»).

А. Зубко вважає ономастику спеціальною історичною дисципліною, що вивчає власні імена, їх функціонування в мові та суспільстві, закономірності їх утворення, розвитку та постійних перетворень та додає, що ця дисципліна виникла в результаті взаємодії досліджень з історичного джерелознавства та лінгвістики [16, с. 262].

Автор О. Греков окреслює термін «ономастика» наступним чином— структурний підрозділ мовознавства, що вивчає власні назви у всьому їх

різноманітті, історію їхнього виникнення, зміни в результаті слововживання тощо [8, с. 95].

Ю. Карпенко ж пише, що ономастика як розділ мовознавства робить неоціненний вклад для розвитку досліджень у сфері історії мови та народу, слугує матеріалом для наукової діяльності лінгвістів, етнографів, географів, археологів та суміжних дисциплін [18, с. 17].

Сучасний тлумачний словник української мови визначає ономастику як «структурний розділ чи підрозділ мовознавства, що досліджує власні назви у всьому їх різноманітті, а також вивчає історію виникнення, специфіку розвитку під впливом різних факторів та їх функціонування у мовній площині» [38, с. 493].

Потреба у вивченні та типологізації власних назв виникає як об'єктивна необхідність заповнення прогалів, що з'являються через недостатнє вивчення лексичних систем окремих мов. Вся сукупність власних назв, що обмежена територіально та відноситься до однієї культури та одного історичного періоду, представляє собою простір ономастики, повний опис якого можливий за допомогою спеціальних методів та прийомів. Для цієї мети найбільш продуктивним є багатометодний підхід і порівняльний аналіз власних назв різних мов. Це дозволяє виділити певні іменні типи, що відносяться до однієї культурно-історичної спільноти, і порівняти їх з аналогічними назвами, створеними в інших мовах.

Власні назви різних типів пов'язані між собою в ономастиці, яка розвивається у просторі і часі, і відзначається культурною безперервністю, тобто особливим зв'язком назв, створених різними епохами та культурами. Системність ономастики певної території передбачає наявність у всіх або багатьох вживаних на ній іменних ознак, що дозволяють їм функціонувати як власні назви. Ономастична система, як правило, локалізована територіально [38, с. 496].

Левову частку всіх онімів складають географічні назви, які називаються топонімами. Топонімія, топоніміка або топономастика – це наука про топоніми

(власні назви місць, також відомі як топоніми та географічні назви), їх походження, значення, вживання та типи [50, с. 280].

Топонім – це загальний термін для позначення власної назви будь-якого географічного об'єкта [86, с. 68] а повне значення терміну також включає власні назви всіх космографічних об'єктів [75, с. 85]. Слідом за Дж. Лічем (1981), можемо визнати особливий статус топонімів як власних імен, що не мають концептуального значення, саме тому, не можливо провести жодного компонентного аналізу щодо топонімів. Проте, варто визнати той факт, що багато топонімів є етимологічно значущими, наприклад, Cambridge – міст через річку Cam, і, як зазначив Дж. Лейднер, ця етимологія може бути очевидною, а може і не бути очевидною для оратора [67]. Ця особливість ускладнює оброблення топонімів.

Історичне, діахронічне та етимологічне вивчення топонімів, в основному, здійснюється за двома підходами, які широко використовуються, але не мають загальноприйнятих назв та визначень. Прагнучи до термінологічної систематизації та концептуальної стандартизації, Ф. Каччіафоко та Ф. Кавалларо називають їх діахронічною топонімією та історичною топономастикою [50, с. 5]. Як загальне визначення, дослідники називають діахронічну топонімію дисципліною, яка вивчає топонімію, притаманну недокументованим та зникаючим мовам, мовним сім'ям, тобто в рамках лінгвістичного контексту за відсутності письмових документів і записів. Цей підхід ґрунтується на застосуванні традиційної порівняльної методології до вивчення топонімів аборигенів та/або корінних народів, спрямованої на реконструкцію послідовних або регулярних звукових змін, що впливають на мову, що дозволяє відновити праформи та коріння аналізованих топонімів. У деяких випадках, вивчаючи «історію» певної топонімічної системи та пов'язаних з нею топонімів, можливо також реконструювати історичні події, що відбувалися з групами меншин та корінних народів, часто характеризуючих їх місцеві усні традиційні міфи. У цьому контексті термін «діахронічний» буквально перекладається як «протягом усього часу» (from Ancient Greek *diá* (διά) 'through', and *chrónos* (χρόνος) 'time'),

оскільки в діяхронічній топонімії, через відсутність історичних документів та записів, лінгвіст може спробувати реконструювати топонім лише від теперішнього засвідченого топоніма до реконструйованої протоформи, відновленої за допомогою порівняльного методу на мові, що вивчається, і, можливо, пов'язаною з нею мови [50, с. 6].

Інший етимологічний підхід до вивчення топонімії – історична топономастика, а саме історико-лінгвістичною практикою реконструкції історії (та передісторії) топонімів з опорою на доступні письмові (або іншим чином задокументовані) історичні записи та джерела. Більш загально, це може бути реалізовано в контексті добре вивчених та задокументованих мов й мовних сімей (наприклад, індоєвропейських мов).

Історична топономастика тісно пов'язана з етимологією (вивченням походження слів і їх початкових значень) і спрямована на реконструкцію, за допомогою застосування порівняльного методу, історичної фонетики географічних назв (діяхронічного розвитку звуків в мові і співвідношення одного звуку з іншим в одному і тому ж мовою).

Підхід історичної топономастики дозволяє лінгвісту реконструювати своєрідну «хронологічну стратиграфію» топонімів, оскільки наявність історичних документів та записів дозволяє вченим не лише етимологічно реконструювати протоформи та коріння топонімів, які вони вивчають, але й збирати, складати список та аналізувати діяхронічні варіанти топонімів, а отже, хронологічно «зобразити» їх морфологічний розвиток з плином часу. У цьому процесі завжди присутній момент, коли історичні записи перестануть бути доступними, оскільки лінгвістичні дослідження сягають часів, що передували винаходу писемності. З цього моменту порівняльний метод, поряд з відновленням і застосуванням звукових законів, властивих процесу найменування, і історико-фонетичної реконструкцією форм і праформ, дозволяє усунути відсутність історичних записів і завершити етимологічну реконструкцію вивчених географічних назв [50, с. 6].

Діахронічне та історичне вивчення топонімів включає інші дисципліни та підгалузі історичної лінгвістики, такі як етимологія, історична фонетика та історична семантика, які сприяють правильному тлумаченню походження топонімів. Топоніми не тільки відображають елементи цивілізацій тих, хто жив до нас, але й відображають ландшафт минулого та зміни, спричинені людською діяльністю. Тому для ефективної хронологічної реконструкції необхідно використовувати історичну географію, історичну картографію, історичну топографію, ландшафтну археологію [53, с. 120], геоархеологію, палеоантропологію, генетику. Дані та підходи з цих дисциплін можуть бути корисними для перехресної перевірки результатів лінгвістичного аналізу. Це може бути зроблено, наприклад, шляхом оцінки змін у гідрогеоморфології відповідних територій і районів, зайнятих населеними пунктами. Потім дослідники можуть дослідити можливі зв'язки між топонімами та реальним ландшафтом, тим самим підтверджуючи або спростовуючи етимологічні гіпотези [58, с. 87]. Зв'язки і точки перетину цих областей з топонімією будуть розглянуті протягом всієї цієї книги.

Неетимологічний підхід до вивчення топонімії розглядає топоніми у контексті певного періоду часу, тобто синхронно, навіть якщо у вивченні мов майже нічого не є належним чином «синхронним», оскільки мова та її елементи постійно змінюються та розвиваються з часом та у всіх лінгвістичних аспектах, є продуктами діахронічних процесів. Таким чином, термін «синхронний» у цьому контексті означає топонімічне дослідження, пов'язане з географічними назвами, оскільки як вони існують в один конкретний момент часу та протягом обмеженого періоду часу. Ф. Каччіафоко та Ф. Кавалларо називають цей підхід синхронною топонімією, яка стосується функції назв у суспільстві та сприйняття назв членами суспільства [50, с. 7].

Синхронний аналіз не тільки вказує на взаємозв'язок між географічними назвами в загальній системі топоніміки, але й передбачає зв'язок між географічними назвами і об'єктивною реальністю, тобто тим, як населення сприймає назву і розуміє її зміст, незалежно від того, чи відповідає це розуміння

первісному значенню слова. Це соціолінгвістична дисципліна, яка враховує соціальні фактори при створенні, зміні, поданні або розумінні топонімів. Такі фактори включають зміни в мовному плануванні та мовній політиці, політичні чи економічні фактори та соціально-політичні фактори, які змушують людей відмовлятися від мов, якими вони зазвичай говорять. Таким чином, цей підхід доповнює діахронічне/історичне дослідження топонімії.

Як лінгвістична категорія, топонім вивчається лінгвістами як мовна одиниця, що виконує певні функції. Головний і чільний сенс і призначення географічної назви – зафіксувати місце на поверхні Землі [30, с. 89]. Вивченням цього розділу лексики займається топоніміка, яка вивчає географічні назви, їх походження, семантичне значення, розвиток, сучасний стан, написання і вимова.

Топоніми – це лінгвістичні знаки, що позначають простір і місцевості, які пов'язані з тим, як люди осмислюють і організовують простори. Будучи географічними за своєю природою, місця та їх топоніми, безсумнівно, пов'язані з областями географії, топографії, картографії, геології та ландшафтної археології. Крім того, топоніми є частиною лексикону людської мови і відповідають правилам даної мови, відображаючи звуки, морфологію, структуру та значення самої мови, її походження та зміни, які мова зазнала у своєму розвитку. Все це робить топоніми об'єктом дослідження лінгвістів та філологів. Таким чином, будь-яке відчуття найменування тісно пов'язане із взаємодією та взаємозв'язком різних контекстів й дисциплін, створюючи багат шарову структуру, готову до розкриття та розпакування. Процес присвоєння назви місцю вказує на те, що це місце є важливим з точки зору людської діяльності та людського суспільства [45, с. 90].

Топоніми є частиною словникового запасу мови, вони підкоряються певним лінгвістичним закономірностям і є частиною лінгвістики. На сучасному етапі лінгвістичний аспект є пріоритетним. Для проведення плідних топонімічних досліджень необхідно використовувати методи і досягнення всіх трьох наук. Розділення методів у галузі топонімічних досліджень має відбуватися наступним чином:

1. Географічний метод забезпечує пошук інформації.
2. Лінгвістичний метод відповідає за аналіз та інтерпретацію.
3. Історичний метод, у свою чергу, допомагає досліднику інтерпретувати інформацію в історичному контексті [52, с. 76] (див. рис. 1).

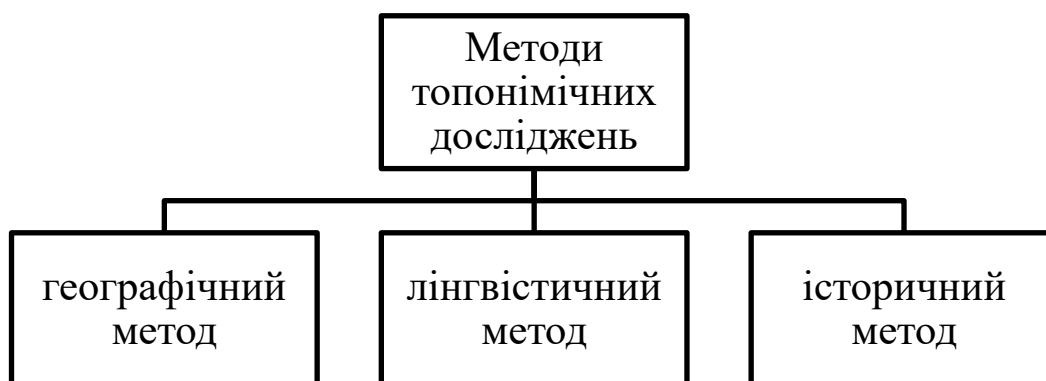

Рис. 1 Методи топонімічних досліджень

Топоніми, за своєю суттю, є позначеннями місць, незалежно від того, вказують вони на природні об'єкти (наприклад, гори, річки, ліси) або створені людиною (наприклад, будівлі, вулиці, міста). Коли люди дають чомусь назву або позначають щось, це означає, що вони вважають це важливим і прагнуть зробити це помітним у своїй концептуальній схемі, присвоївши йому назву. Якщо місце не має назви, це не місце, а «просто відстань між місцями» [45, с. 270]. З постійним розширенням населених пунктів і видів діяльності географічних об'єктів, які залишаються безіменними, стає все менше і менше, оскільки все більше і більше місць набувають важливого значення в житті людини.

До вивчення топонімів відносяться й такі терміни, як топонімія та топономастика, які розглядають їх походження, етимологію, розвиток та зміни з часом, використання, культурні й соціологічні характеристики та їх цінність у суспільстві. У контексті лінгвістики вони зазвичай розглядаються як частина «лінгвістичних об'єктів», що вивчаються в етимології та соціолінгвістиці. Лінгвісти, як правило, прагнуть з'ясувати етимологію та значення конкретного топоніма [52, с. 80], або ж вони фокусуються на тому, як використовуються імена.

Топоніміка – це цілісна наукова дисципліна, що знаходиться на стику трьох галузей знань: географії, історії та лінгвістики [5]. Аналогічну точку зору щодо топоніміки висловлює Г. В. Шотова-Ніколенко: «топоніміка – це прикордонна наукова дисципліна, що виникла і розвивається на стику кількох наук: лінгвістики, історії та географії» [41, с. 331]. В. А. Ніконов вважає, що топоніми мають неоціненне значення для історії, так як географічні назви, що відносяться до різних історичних епох, можуть бути знайдені на одній і тій же території. Їх віднесеність до місця дозволяє відновити стародавню мову певної території і позначити межі її поширення [5, с.11]. О. Р. Попович розглядає топоніміку як міждисциплінарну галузь лінгвістичних досліджень і вважає, що історія і географія, поряд з лінгвістикою, відіграють значну роль у її розвитку. «Вивчення топонімів, як частини словникового запасу мови, їх семантики, структури, функцій, тобто всього, що характерно для них як мовних одиниць, має бути безпосередньо пов'язане з вивченням історії даного народу і географії території» [35, с. 102].

Термін «топонімія» походить з давньогрецької мови: *τόπος/tópos* – «місце» та *ὄνομα/onoma* – «ім'я». Оксфордський словник англійської мови фіксує, що «*toponymy* (що означає «place name» («назва місця»)) вперше з'явилася в англійській мові у 1876 році [84]. З того часу топонім («*toponym*») замінив термін «place name» у професійному дискурсі географів.

Першими топонімістами були казки та поети, які пояснювали походження певних топонімів у своїх оповідях, проте іноді топоніми слугували основою для їхніх етіологічних легенд. Зазвичай переважав процес народної етимології, коли з назви, виходячи з її структури чи звучання, видобували хибне значення. Так, наприклад, топонім «Hellespont» грецькі поети пояснювали як названий на честь Гелли, дочки Атамаса, яка потонула там, коли перетинала його зі своїм братом Фріксом на летючому золотому барані.

Однак назва, ймовірно, походить від давнішої мови, наприклад, пеласгійської, яка була невідома тим, хто пояснював її походження. У своїй книзі дослідник Дж. Р. Стюарт припускає, що «Hellespont» спочатку означало щось на

кшталт «narrow Pontus» або «entrance to Pontus», де «Pontus» – це давня назва регіону навколо Чорного моря, а отже, і самого моря [81, с. 411].

Процес становлення топоніміки як самостійної науки починається у ХІХ ст. Він пов'язаний з появою та стабілізацією порівняльно-історичного методу у мовознавстві, коли при етимологізації географічних назв стали враховувати історичну складову та географічну обумовленість топоніму. Поступово з'являються роботи, які свідчать про становлення науки топоніміки як особливої галузі знань. Виникнення порівняльно-історичного мовознавства ХІХ ст. пов'язане з іменами засновників індоєвропеїстики Франца Боппа і Рasmus Раска, і навіть германіста Якоба Грімма.

Саме Я. Грімм робить першу спробу наукового вивчення топонімів, проводячи своє дослідження на матеріалі місцевих назв Гессена [81, с. 412].

Вивчення географічних назв може приваблювати людей різних професій. Для лінгвістів, які спеціалізуються на історичних чи генеалогічних аспектах конкретних мов або на таксономії мов загалом, топоніми містять скарбницю давніх мовних елементів, що дозволяє їм будувати свої теорії чи перевіряти гіпотези. Так само історики можуть використовувати дослідження топонімів, щоб виявити давні переміщення народів або отримати натяк на моделі культурного обміну в забуті епохи. Більше того, відомо, що повторювані елементи назв зберігають інформацію про історію заселення та освоєння земель, економічну діяльність перших поселенців та політичні події [85, с. 16].

Наприклад, коли чуємо вираз «Туманний Альбїон», усі миттєво розуміють, що мова йде про Англію. Існують різні тлумачення терміну «туманний». За однією з версій, це визначення пов'язане з густим морським туманом, інша версія стверджує, що країну стали називати так через густий смог, який накривав країну в ХІХ-ХХ століттях, оскільки промислові підприємства того часу не звертали уваги на екологію і використовували вугілля, від горіння якого утворювався їдкий дим.

Щодо назви «Альбїон» існують кілька версій. Одна з них вказує на кельтське походження, оскільки саме кельти називали цю місцевість так, і ця назва

дійшла аж до стародавніх греків.. Інша версія пов'язує походження назви «Альбіон» із римськими скелями Дувр на південному березі, які омиває протока Ла-Манш. Ці скелі виділялись білим кольором, а слово «Albus» у латині перекладається як «білий». Оскільки латинь була загальнопоширеною мовою, ця версія також має своє підґрунтя. Топографи і картографи часто цікавляться топонімікою менш теоретично: їх фокусом є те, під якою назвою (назвами) кожен об'єкт, що підлягає нанесенню на карту, повинен бути відомий і зафіксований [81, с. 413].

Вивчення топонімів передбачає аналіз лінгвістичних моделей та особливостей, притаманних їхній структурі. Ці лінгвістичні моделі можуть дати уявлення про історію, культуру та мову регіону, звідки походять топоніми. Пропонуємо розглянути деякі ключові лінгвістичні моделі та особливості, які можна спостерігати у структурі топонімів:

1. Етимологія та мовне походження. Топоніми часто відображають історію та культуру певного регіону [31, с. 33]. Лінгвісти вивчають їхню етимологію, щоб простежити їхнє походження та лінгвістичне коріння. Наприклад, топонім з елементами давньої мови може вказувати на історичну присутність певного плем'я на цій території.

2. Морфологія та синтаксис. Морфологія і синтаксис топонімів можуть надати інформацію про лінгвістичну структуру мови, якою розмовляють у регіоні. Лінгвісти аналізують розташування частин слова у топонімах, включаючи префікси, суфікси та порядок слів, щоб зрозуміти лінгвістичні характеристики мови [35, с. 102].

3. Фонетика і фонологія. Фонетичні та фонологічні аспекти географічних назв показують, як звуки і моделі вимови вплинули на їхнє формування. Певні фонетичні правила і закономірності можуть відображати фонологічні особливості мов (звуки, звукосполучення), якими розмовляють на цій території.

4. Топонімічні нашарування. З часом топоніми можуть накопичувати шари мовних впливів через завоювання, міграції та культурні обміни. Ці шари

можуть представляти різні історичні періоди та мови, якими розмовляли в ті часи [26, с. 54].

5. Транслітерація та переклад. У багатомовних регіонах географічні назви можуть мати різні варіанти різними мовами. Лінгвісти вивчають транслітерації та переклади, щоб зрозуміти, як різні мови взаємодіяли та впливали одна на одну;

6. Семантика та культурне значення. Значення, пов'язані з географічними назвами, часто відображають місцеву географію, історію та культуру. Лінгвісти аналізують семантику топонімів, щоб виявити приховані культурні наративи та історії.

7. Топонімічні зміни. Лінгвісти також вивчають, як топоніми змінюються з часом через мовну еволюцію, соціальні зрушення та політичні причини [41, с. 332].

Отже, топоніми – це лінгвістичні знаки, що позначають простір і місцевості, які пов'язані з тим, як люди осмислюють і організовують простори. Топоніми є частиною словникового запасу мови, вони підкоряються певним лінгвістичним закономірностям і є частиною лінгвістики. Вони пов'язані з областями географії, топографії, картографії, геології та ландшафтно-археології.

1.2. Підходи до класифікації топонімів

У міру розвитку топоніміки в самостійну науку вчені пропонували різні класифікації топонімів. Але в результаті різного підходу до топонімічних досліджень з'явилися різні класифікації топонімів і мікротопонімів (фонетичні, фонематичні, морфологічні, семантичні, словотворчі, синтаксичні, етимологічні). Наразі, про складність проблеми класифікації топонімів свідчить відсутність однакового підходу до вирішення цієї проблеми, так як крім лінгвістичного аспекту топоніми розглядаються в ландшафтно-географічному, соціологічному, психологічному, естетичному, логічному планах [23, с. 46] (див. рис. 2).

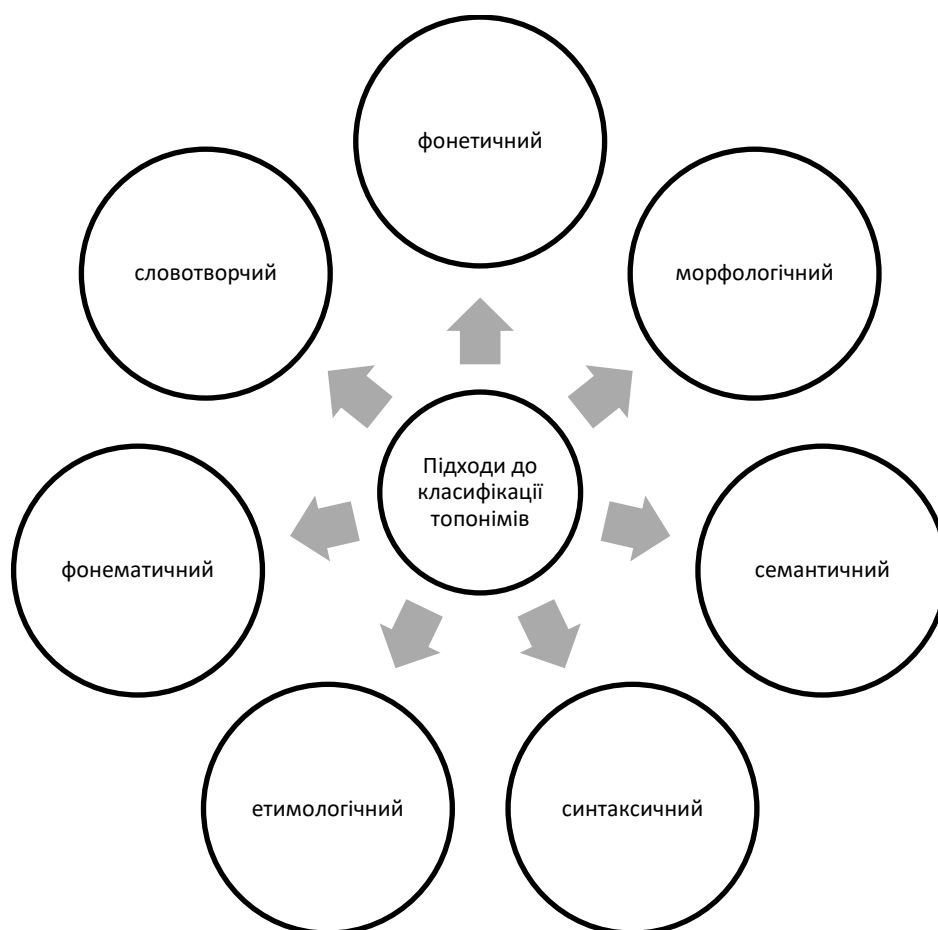

Рис. 2 Підходи до класифікації топонімів

Загальноновживаною стратегією у топонімічних дослідженнях є поділ топонімів на широкі категорії макро- та мікротопонімів. Макротопоніми – це назви великих географічних об’єктів, таких як країни, столиці, регіони і навіть головні вулиці. Мікротопоніми – це невеликі місця, відомі невеликому колу людей (як правило, місцевим жителям), наприклад, колодязі, ворота, місцеві вулиці та струмки. Д. Блер [49, с. 30] перераховує три типи мікротопонімів; це назви невеликих об’єктів, топоніми місцевості, або «неофіційні топоніми, про які майже ніхто не знає».

Тим часом Дж. Тент [83] визначає мікротопоніми як «назви невеликих географічних об’єктів – як природних, так і штучних – які офіційно не визнані та не публікуються в газетах і, як правило, не відображаються на опублікованих картах». Зазвичай вони дають назву об’єкту, який сам по собі є частиною більшого іменованого об’єкта».

Такі вчені, як І. Кларк [51], також згадують, що мікротопонімія вивчає незначні географічні особливості. І Кларк зазначає, що вивчення мікротопонімії передбачає аналіз «назви берега озера, або об'єкта на такому березі, або джерела води в річці, або назви об'єкта на схилі гори». П. Мікколі [71, с. 76] пов'язує різницю «макро-/мікро-» з рівнем знань про місця та джерела, в яких можна знайти ці назви; макро-топоніми, як правило, добре відомі і їх можна знайти на масштабних картах, путівниках та атласах.

З іншого боку, мікротопоніми мають обмежене поширення, відомі лише конкретним людям у межах регіону і, якщо вони є офіційними, то в основному відображені на міських планах. Однак межа між цими двома категоріями може бути розмитою, залежно від точки зору користувачів, які визначають ці місця. Наприклад, Singapore – це макротопонім, як для місцевих, так і для немісцевих жителів, Orchard Road, будучи туристичною визначною пам'яткою Сінгапуру, може бути макротопонімом для тих, хто його знає, і мікротопонімом для тих, хто не знає цієї назви. Подібним чином Jurong, передмістя Сінгапуру, може бути макро-топонімом для місцевих сінгапурців, оскільки це великий і важливий регіон країни, але мікротопонімом для немісцевих жителів. Хоча між цими двома категоріями немає чіткої межі, інший спосіб поглянути на них – припустити, що макротопоніми, як правило, стандартизовані і навряд чи зміняться, тоді як мікротопоніми відносно менш стабільні та схильні до змін [71, с. 77].

Те, що мікротопонім є «мікро» за своїми характеристиками, не робить його «мікротопонімічним» за своїм значенням. Мікротопоніми заслуговують на те, щоб їх записували та вивчали, як і більші топоніми. Часто мікротопоніми придумуються місцевими жителями, і вони служать не тільки навігаційними орієнтирами, а й маркерами їх ідентичності.

Багато мікротопонімів мають важливе значення в усних традиціях, фігуруючи в міфах та легендах про заснування. І. Тент [83, с. 68] зазначає, що Австралійське національне дослідження топонімів (ANPS) використовувало терміни «інтенсивна» та «екстенсивна топонімія» для топонімічних досліджень. Тент пояснює, що інтенсивні топонімічні дослідження включають «написання»

біографії «топоніму». Це може бути реалізоване шляхом відповіді на такі запитання: «ким», «чому», «коли» було названо це місце, яке «значення назви» та «звідки» вона походить [83, с. 67–68]. Дослідник зазначає, що екстенсивну топоніміку «простіше реалізувати, ніж інтенсивну». Цей підхід дозволяє виявити закономірності у наборі топонімів, виявляючи такі спостереження, як практика іменування та розподіл географічних об'єктів тощо, які можуть бути не очевидними, якщо ми зосередимось лише на окремих топонімах. Таким чином, в основі екстенсивного підходу буде лежати пошук топонімічних закономірностей серед наборів топонімічних даних [83, с. 70]. Таким чином, знання окремих топонімів полегшує ідентифікацію закономірностей та процесів серед численних топонімів.

Ще одна широка класифікація включає семасіологічну / ономасіологічну різницю. Семасіологічний підхід стосується того, що означають імена або їх елементи, тоді як ономасіологічний підхід стосується того, як конкретні поняття кодуються лінгвістично. Р. Коутс [52] стверджує, що семасіологічний підхід можна зрозуміти у лінгвістичному та історичному сенсі, наприклад, у питанні «чому і як X почали називати X?», а ономасіологічний підхід, здається, відповідає на питання «як ми можемо або повинні термінологічно виражати елементи у системі Y (і відносини між ними)?» [52]. Одна з останніх примітних класифікацій представлена двома категоріями ендонімів та екзонімів-екзонімами [65, с. 10].

Ендонім – це «назва географічного об'єкта однією з мов, що зустрічаються у тій місцевості, де цей об'єкт розташований», тоді як екзонім – це «назва, що використовується певною мовою для географічного об'єкта, розташованого за межами території, де ця мова має офіційний статус, і відрізняється за своєю формою від назви географічного об'єкта іншою мовою».

Назва, що використовується офіційною мовою або мовами регіону, де розташований географічний об'єкт [65, с. 10].

За класовою приналежністю, одну з перших класифікацій запропонував Х. Менкен. Дослідник зазначає, що всі географічні назви можна розділити на вісім класів:

1. Клас 1 включає назви, за своїм походженням відносяться до топонімів: *Washington, Lafayette*. До цього ж класу відносяться різні складні назви, що складаються з поєднань власної назви з географічним терміном або топонімоутворюючим суфіксом: *Pittsburgh, Knoxville, Hagerstown, FortRiley*.

2. Клас 2 об'єднує переклади назв інших штатів і регіонів країни: *New Albany, NewYork, New Windsor, Yorktown*., тобто це топоніми, утворені від інших, що раніше використовувалися, шляхом додавання таких елементів, як *-new (new)*, *-west (western)*, *– north (northern)*, а також різні географічні терміни або топонімоутворюючі суфікси. За словами Х. Менкен, прямі переклади назв з інших країн і штатів також відносяться до цього класу: *Baltimore (the name of a glacier in Alaska)*, *Princeton (the name of a peak in the state of Colorado)*, численні назви, такі як *Rome, Alexandria, Troy, Sparta, Warsaw* [70, с. 56].

3. До класу 3 включені всі Індіанські імена, що зустрічаються на території США: *Oneida, Onondaga, Mohawk, etc*;

4. До класу 4 включені імена іспанського, французького, голландського, німецького і скандинавського походження, тобто всі неанглійські імена, крім індіанських..

5. До класу 5 включені імена, створені на основі біблійних образів і понять: *Conception, Beulah, Canaan, Jordan, Sharon, Adam*.

6. До класу 6 включені описові імена: *Bald Knob, Sandy Hook, Bull Run, French Lick, Eagle Pass*.

7. Клас 7 містить назви, що відображають багатий тваринний і рослинний світ країни: *Buffalo, Alligator, RatLake, Crawfish, OilCity, Bromide, Goldfield, CoalRun, Cement* [70, с. 57].

8. Клас 8 об'єднав химерні, екзотичні назви, такі як: *Hellfor-Sartains, Undershirt Hills, Razzle-Dazzle, Cow Tail, Yellow Dog, Jump Off, Poker City, Goose Hill, Skunktown, Pig Eye Lake, Hot Coffee, Burning Bear, etc*.

Наведемо також класифікацію, укладену М. П. Кочерганом, який зазначає, що топоніми, на відміну від загальних назв, слугують для виділення названого ними об'єкта з низки подібних для його індивідуалізації та ідентифікації і пропонує таку класифікацію топонімів:

1. Гідроніми – назви водних об'єктів, що включають:

- а) океаноніми;
- б) пелагоніми;
- в) лімноніми;
- г) гелоніми;
- д) потамоніми.

2. Ороніми – назви форм рельєфу:

- а) спелеоніми;
- б) дримоніми;
- в) фітоніми [23, с. 45].

Назви об'єктів, створених людиною, включають:

а) хороніми – назви великих географічних областей, адміністративно-територіальних одиниць, які мають межі, прийняті в офіційних документах, тобто назви країн та їх одиниці поділу;

- б) ойконіми (oeconyms) – назви різного роду поселень;
- в) полісоніми (поліоніми) або астіоніми – назви міст;
- г) комоніми або хоріоніми – назви сільських поселень;
- д) дромоніми – назви шляхів сполучення, маршрутів;
- е) урбаноніми – назви внутрішньоміських об'єктів;
- є) годоніми (odonym) – назви вулиць;
- ж) агороніми – назви площ, парків і садів.

Назви будівель також входять до урбанонімії на правах найдрібнішої градації топонімів [30, с. 90].

Вищезазначені топонімічні класи називають різні географічні об'єкти, згруповані за їх загальною географічною ознакою, і складають основу топонімічної системи.

Ф. Каччіафоко та Ф. Кавалларо наводять більш поширену класифікацію. Вони розподіляють топоніми за такими групами, як:

Топоніми: географічні назви в цілому. Від давньогрецького *tóros* (τόπος) «місце» і *ónoma* (.νομα) «ім'я».

1. Гідроніми: назви всіх видів водних об'єктів, включаючи річки, струмки, річечки, озера і моря. Від давньогрецької *hýdōr* (ὕδωρ) «вода» і *ónoma* (.νομα) «ім'я». Дисципліна, яка вивчає гідроніми, називається гідронімією. Гідронімія може також позначати набір конкретних гідронімів, що стосуються певної місцевості [50, с. 6]. Менш поширена, але більш детальна класифікація водних об'єктів включає в себе наступне:

а) океаноніми: назви океанів. від давньогрецького *oceanós* (Ὠκεανός) «океан» (водне божество);

б) пелагоніми: назви морів. від давньогрецького *pélagos* (πόλλος) «море»;

в) потамоніми: назви річок. від давньогрецького *potamós* (ποταμός) «річка»;

г) лімноніми: назви озер. від давньогрецького *límnē* (λίμνη) «озеро»;

д) мікрогідроніми: назви невеликих і локалізованих водоймищ, наприклад, струмків, джерел і колодязів.

2. Ороніми: назви гір, височин і горбків. Від давньогрецького *óros* (ὄρος) «гора» і *ónoma* (.νομα) «ім'я». Дисципліна, яка вивчає ороніми, називається оронімія. Оронімія також може означати набір конкретних оронімів певної місцевості [50, с. 6].

3. Спелеоніми: назви печер, розсілин, гротів, шахт і цілих підземних систем. Від давньогрецького *spélaion* (σπήλαιον) «печера» і *ónoma* (.νομα) «ім'я».

4. Одоніми: назви вулиць, проспектів, бульварів, проїздів, провулків та інші назви, що відносяться до населених пунктів. Від давньогрецької *hodos* (ὁδός) «шлях, шлях, шлях» і *ónoma* (ὄνομα) – «ім'я» – дисципліна, що вивчає одоніми, називається одонімікою. Одонімія також може означати набір конкретних одонімів певної місцевості.

5. Урбаноніми: назви міських елементів, таких як вулиці, квартали, парки, проспекти, під'їзні шляхи, церкви, будівлі тощо. Всі вони є частиною

урбанонімічної системи, яка також вважається мікротопонімією, оскільки зазвичай відомі лише місцевим жителям, які проживають у певній місцевості [50, с. 7]. Від латинського *urbs* – «місто» і давньогрецького *ónota* (ὄνοτα) – «ім'я». У зв'язку зі швидким розширенням населених пунктів останнім часом все більше штучних об'єктів було класифіковано.

Групи інших менш поширених назв топонімів включають назви лісів (*dryonyms*, від давньогрецького *drýs* (δρῦς) «дерево», і *ónota* (ὄνοτα) «ім'я»), назви островів (*insulonyms*, від латинського *Insula* «острів» і *ónota* (ὄνοτα) «ім'я»), або *nesonyms*, від стародавнього грецького *νῆσος*, «острів», і *ónota* (ὄνοτα) «ім'я»), назви груп людей (мешканців, тубільців, жителів) пов'язані з конкретною політій (*demonyms*, від давньогрецького *dêmos* (δῆμος) «людина», і *ónota* (ὄνοτα) «ім'я») [50, с. 8].

Згідно морфологічної класифікації А. Х. Сміта, топоніми можна розділити на наступні групи [80, с. 55]:

1. Прості топоніми, тобто такі, що складаються з одного елемента і сприймаються як складаються з однієї основи. Ці топоніми є результатом або повного опрощення, або змін у складі первісно однослівних назв. Велика кількість топонімів цієї групи співвідносяться безпосередньо зі словами сучасної мови і відображають певні ознаки географічних об'єктів, які вони називають.

2. Складні топоніми утворюються шляхом додавання двох або більше морфем, які виступають в якості основи слова. Головна частина назви найчастіше співвідноситься з конкретним об'єктом дійсності: *Holwell* – «святе джерело», *Horsepath* – «Кінська стежка», *Kingswood* – «Королівський ліс», тощо. Головна частина найменування виражається різними частинами мови: прикметником, іменником.

3. Складені топоніми, утворені шляхом складання бази і ознаки.

Отже, наразі існує широке коло класифікацій топонімів, серед яких було виокремлено поділ топонімів на широкі категорії макро- та мікротопонімів, класифікацію за класовою приналежністю, класифікації за типом названого об'єкта, морфологічну класифікацію.

1.3. Специфіка відтворення топонімів

Переклад топонімів – складна і багатогранна проблема. Вона пов'язана з численними непорозуміннями, лінгвокультурним бар'єром, помилками. Прагнення зберегти за об'єктом унікальну назву включає цілий ряд завдань. Проте, ці завдання не можуть бути реалізовані у всій повноті, зважаючи на наявність цілого кола об'єктивних обмежень, а також на, що деякі з цих завдань в конкретних ситуаціях запозичення суперечать іншим [28, с. 108]. Проблема відтворення та засвоєння іншомовних топонімів існує в усіх мовах світу, оскільки в своєму початковому мовному середовищі вони мають складну культурну основу, смислову структуру, унікальні особливості форми та етимології, можливості видозміни та словотвору, чисельні зв'язки з іншими одиницями та категоріями мови. У перебігу відтворення імені чи назви іншою мовою, більшість таких властивостей втрачається. Незнання чи ігнорування таких властивостей тільки ускладнює ідентифікацію носія імені.

Топоніми – важлива складова будь-якої мови, і дослідження їх семантики є першочерговим завданням перекладача, адже саме топоніми є елементами традиційної поведінки певного народу, що відображають її національні риси [27, с. 18]. Саме тому, топоніми мають знайти своє відображення у перекладі: якщо опустити їх і / або спотворити або не пояснити, аудиторія перекладу не отримає вірного уявлення про текст або витлумачить його у своєму національному ключі.

Успішне розв'язання проблеми передачі та відтворення національної самобутності при перекладі знаходиться не на поверхні, а на глибині, не стільки у докладному відтворенні предметного світу, скільки у проникненні до специфіки світобачення, до глибин підсвідомості національного психотипу [15, с. 45].

Топоніми – це категорія індивідуальності, своєрідності, неповторності у часі та просторі, це частина лексики, що пов'язана з потребами суспільства та обумовлена соціально-історичними, економічними, соціокультурними

факторами [43, с. 80]. Саме тому, при перекладі топонімів, перед перекладачем стоїть завдання, використовуючи лексичні особливості мови, відтворити специфіку поняття, яке було вкладене в іншомовний текст. Отже, перекладач має не тільки добре розумітися на лексичних та стилістичних особливостях мови, з якої здійснюється перекладає, а й власної мови також, що часто постає складним завданням, яке потребує ґрунтовного дослідження та вивчення матеріалу.

Топоніми відносяться до групи безеквівалентної лексики. Передача позамовної дійсності безеквівалентною лексикою є однією з найскладніших проблем у теорії та практиці перекладу, де значною мірою переплітається ціла низка різнопланових елементів, таких як перекладацький аспект країнознавства, міжкультурна комунікація, культура перекладача тощо. Саме необхідність відображення не лише предметного значення (семантики) безеквівалентної лексики, але і її колориту (конотації) – національного й історичного забарвлення, що становить основну складність для перекладача.

Як важлива складова традиційної поведінки певного народу, яка репрезентує її національні риси, безеквівалентна лексика не може бути опущена при перекладі – вилучення такого важливого етнокультурного елементу спотворить зміст твору, знижуватиме рівень експресивності та культурного забарвлення твору.

Успішне розв'язання проблеми передачі та відтворення національної самобутності при перекладі знаходиться не на поверхні, а на глибині, не стільки у докладному відтворенні предметного світу, скільки у проникненні до специфіки світобачення, до глибин підсвідомості національного психотипу [15, с. 45].

В ході перекладу безеквівалентної лексики, перекладач повинен дотримуватися такої стратегії: першим кроком, необхідно встановити, яке місце займає безеквівалентна лексика у контексті оригіналу, наскільки вона важлива для розуміння тексту в цілому, які засоби використовує автор для того, щоб читач зміг зрозуміти його конотативний і семантичний зміст. І тільки після цього, перекладач обирає спосіб перекладу безеквівалентної лексики [20, с. 65].

Найбільш поширеними у перекладі засобами осмислення безеквівалентної лексики є такі:

1. Виокремлення безеквівалентної лексики у тексті засобами графічного виділення засобами зміни шрифту, використання лапок, що дозволяє сфокусувати увагу читача на реалії. Проте, такий засіб осмислення реалії лише виокремлює її у тексті, але не передають її зміст.

2. Застосування смислового розвитку змісту безеквівалентної лексики, що дозволяє відтворити зміст безеквівалентної лексики у тексті.

3. Пояснення безеквівалентної лексики засобами застосування нейтрального синоніма, родового поняття, що уточнює значення безеквівалентної лексики.

4. Застосування перекладацького коментаря у тексті (у дужках, або виокремленого комою, тире).

5. Застосування перекладацького коментаря у виносках на сторінці, де вжито безеквівалентну лексику.

6. Укладання словника безеквівалентної лексики наприкінці художнього твору, де пояснюватиметься значення одиниць безеквівалентної лексики [5, с. 69–86] (див. рис. 3).

Рис. 3 Шляхи перекладу безеквівалентної лексики

Також, варто зазначити, що у перекладі художньої літератури виділяються два кардинально протилежні види перекладацьких стратегій – форенізація та наближення (доместикація).

Стратегія форенізації застосовується з метою відтворення лінгвокультурної форми безеквівалентної лексики. Застосування стратегії форенізації дозволяє зберегти лінгвістичні та культурні особливості оригіналу у повній мірі. Сутність стратегії форенізації полягає у відтворення безеквівалентної лексики без її адаптації до культури мови перекладу. Для читача, така безеквівалентна лексика є чужою, що ставить текст художнього твору у позицію непізнаваності. Застосування стратегії форенізації розширює світогляд читача, демонструє культурні відмінності різних етнічних груп, проте, не передає сутність безеквівалентної лексики [9, с. 145].

В ході застосування стратегії форенізації, перекладач не використовує аналоги чи інші способи перекладу, що пояснюють значення безеквівалентної лексики. Перекладач застосовує одиниці безеквівалентної лексики у тому вигляді, у якому їх представлено у оригіналі.

Стратегія форенізації реалізована засобами прийомів транскрибування, транслітерації або калькування [33, с. 152]. Отже, перекладач зберігає значення культурних норм мови оригіналу, екзотичний характер мови.

Перевагою стратегії форенізації є ознайомлення читача з культурними особливостями іншої нації. До недоліків стратегії форенізації можна віднести

те, що використання великої кількості одиниць безеквівалентної лексики, відтворених засобами стратегії форенізації, може викликати перевантаження тексту чужорідними образами, що стане перепорою у розумінні тексту перекладу читачем.

При перекладі безеквівалентної лексики засобами пояснень у виносках або засобами утворення глосарію безеквівалентної лексики, сприйняття тексту також ускладняється, з огляду на те, що читач відволікається від тексту і читає пояснення, що може зіпсувати загальні враження про прочитаний твір [40, с. 50].

Серед дослідників, які наголошують на правильності перекладів, виконаних засобами стратегії форенізації, можна відзначити такого науковця, як Фрідріх Даніель Ернст Шлейермахер. Дослідник зазначає, що переклад з іншої мови на мову перекладу повинен звучати по-іншому: наприклад, читач повинен побачити в перекладі іспанське походження тексту, якщо цей текст спочатку був написаний іспанською. Якщо ж усі переклади звучатимуть однаково і будуть підлаштовуватися під культуру читачів, то оригінальний текст втратить свою національну самобутність [76, с. 106].

Друга стратегія відтворення безеквівалентної лексики – стратегія доместикації, тобто наближення змісту безеквівалентної лексичної одиниці тексту оригіналу до культури тексту перекладу. Стратегія реалізовується засобами зміщення фокусу безеквівалентної лексики на культуру оригіналу до культури перекладу. В цьому випадку, метою перекладача є наближення тексту оригіналу до звичних читачеві реалій, наближення тексту оригіналу до особливостей культури мови перекладу. Проте, в ході застосування стратегії доместикації, переклад може втратити культуру ідентичність, унікальність та етнокультурне забарвлення. Також, складністю є також і те, наскільки перекладач зможе адаптувати текст до культури перекладу, і наскільки йому необхідно буде відступити від змісту оригіналу, так як в такому випадку, переклад може перетворитись на вільний переказ твору, що також буде помилковим варіантом перекладу [9, с. 145].

Проте, перекладознавець Ю. Найда зазначає, що засобами стратегії доместикації, перекладач може уникнути нерозуміння тексту перекладу читачем [73]. На думку Ф. Шлейермахера [76], в ході перекладу перекладач може зіштовхнутись з проблемою «концептуальної прірви» між мовою оригіналу та мовою перекладу. Саме ці розбіжності і ускладнюють завдання перекладача, стаючи перепоною на шляху до адекватного перекладу, який би у повній мірі відтворював текст оригіналу. Ф. Шлейермахер виокремлює ще один проблематичний аспект перекладу, у тому числі, перекладу безеквівалентної лексики: у випадку, якщо перекладач відтворює безеквівалентну лексику

засобами перефразування, він виявить, що чим точніше він намагається відтворити контекст поняття, тим більше це поняття втрачає той ефект, який воно справляє у оригіналі [76]. Отже, застосування стратегії доместикації обумовлює часткову або повну втрату етнокультурного забарвлення безеквівалентної лексики.

Таким чином, основним проблематичним аспектом при перекладі безеквівалентної лексики є відсутність предметів і понять, що позначаються цією лексикою у культурі мови перекладу. З метою відтворення змісту або форми безеквівалентної лексики у тексті перекладу, перекладач застосовує міжмовні перетворення, які дозволяють зберегти етнокультурне забарвлення такої лексики.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 1

У ході дослідження встановлено, що топонім – це загальний термін, що використовується для позначення назв будь-яких географічних об'єктів, а повне значення цього терміну також включає в себе назви всіх космографічних об'єктів. Історичне, діяхронічне та етимологічне дослідження топонімів здійснюється за двома підходами, що широко використовуються, але не мають загальноприйнятих назв та визначень.

Топонім, як лінгвістична категорія, вивчається лінгвістами як мовна одиниця, що виконує певні функції. Головна мета географічних назв – зафіксувати місце на поверхні Землі.

Аналіз показав, що топоніми – це лінгвістичні знаки, що позначають простори та місцевості, які пов'язані з тим, як люди осмислюють і організовують простір. Топоніми, за своєю природою, є позначеннями місць, незалежно від того, чи вони вказують на природні об'єкти (наприклад, гори, річки, ліси) чи створені людиною (наприклад, будівлі, вулиці, міста). До вивчення топонімів відносяться такі терміни, як *топонімія* та *топономастика*, які розглядають їх походження, етимологію, розвиток та зміни з часом, використання, культурні й соціологічні характеристики та їх цінність у суспільстві.

Було зазначено, що вивчення топонімів передбачає аналіз лінгвістичних моделей та особливостей, притаманних їхній структурі. Ці лінгвістичні моделі можуть дати уявлення про історію, культуру та мову регіону, звідки походять топоніми.

Встановлено, що наразі існує широке коло класифікацій топонімів, серед яких було виокремлено поділ топонімів на широкі категорії макро- та мікротопонімів, класифікацію за класовою приналежністю, за типом названого об'єкта, морфологічну класифікацію.

Вивчення топонімів охоплює сфери лінгвістики, географії, історії та етнографії. Використання міждисциплінарного підходу дозволяє глибше зрозуміти механізми формування топонімічних систем.

Встановлено, що переклад і транслітерація топонімів супроводжуються значними втратами їхньої смислової структури, етимологічних та культурних особливостей. Це потребує ретельного підходу для забезпечення коректної передачі їх значення.

Таким чином, топоніми є важливим об'єктом дослідження, що розкриває взаємозв'язок між мовою, історією, культурою та суспільством. Вивчення їх багатогранної природи відкриває нові горизонти у пізнанні людської діяльності та світогляду.

РОЗДІЛ 2. Особливості перекладу топонімів

2.1. Застосування перекладацьких трансформацій у перекладі топонімів

Переклад топонімів є важливою складовою перекладацької діяльності, що пов'язана з передачею географічних назв з однієї мови на іншу. Топоніми несуть у собі значну культурну та історичну інформацію, яка часто відображає особливості місцевості, події, що відбулися в певному місці, або інші значущі характеристики. Тому точний та адекватний переклад топонімів є вкрай важливим для збереження цих значень та донесення їх до іншомовної аудиторії.

Відтворення топонімів характеризується певними складнощами, що вимагає застосування перекладацьких трансформацій – перетворень, які перекладач використовує з метою передачі одиниці перекладу. Перекладацькі трансформації – це набір стратегій та прийомів, які використовуються перекладачем для перетворення тексту з однієї мови на іншу з метою максимально адекватного відтворення смислу та ефективного сприйняття цільовим читачем. Ці трансформації враховують різноманітні фактори, такі як культурні особливості, лінгвістичні відмінності, стилістичні вимоги, а також специфіку та контекст оригінального тексту та мови перекладу [2, с. 56].

Перекладацькі трансформації включають широкий спектр стратегій, що можуть бути використані перекладачем для оптимального відтворення смислу та ефекту оригінального тексту. Ці стратегії можуть включати заміну слів або виразів, перегруповання речень, редагування граматичних конструкцій, адаптацію стилістичних елементів, та інші прийоми, спрямовані на забезпечення максимальної адекватності та зрозумілості перекладу.

Важливо враховувати, що використання перекладацьких трансформацій є не лише технічним аспектом перекладу, але й мистецтвом, яке вимагає від перекладача креативності, чутливості до деталей та вміння передати не лише лексичний смисл, але й культурні відтінки та нюанси оригінального тексту [19, с. 13].

Характеризуючи особливості перекладу, Т. Горностай та І. Скадіна зазначають, що топоніми можна віднести до іменованих об'єктів (ІО), які включають усі типи власних імен, включаючи самі топоніми, антропоніми та тимчасові вирази.

Для перекладу ІО необхідно вибрати тип перекладу, який залежить від типу одиниці ІО [59, с. 81], тобто для перекладу топоніма, необхідно знати його тип, який призначає переклад для застосування до цього топоніма. Загальні правила перекладу топонімів охоплюють такі, як:

1. Стратегія перенесення (do-not-translate).
2. Стратегія транслітерації, тобто фонетичне або орфографічне відтворення.
3. Комбінована стратегія, тобто застосування більш ніж однієї з трьох вищезазначених стратегій.

Стратегія перекладу з використанням «do-not-translate» є важливим інструментом у перекладі топонімів, особливо у випадках, коли топоніми не потребують перекладу або є неперекладними. Ця стратегія дозволяє зберегти автентичність та ідентичність топонімів у мові перекладу, що є важливим для збереження точності та консистентності у перекладі [59, с. 81].

Топоніми, такі як назви організацій, місцевостей, географічних об'єктів та інших імен, часто залишаються незмінними у перекладі, оскільки їх значення тісно пов'язане з конкретними місцями або елементами культури. Використання do-not-translate дозволяє перекладачеві визначити такі топоніми та автоматично виключити їх з процесу перекладу, щоб уникнути непотрібних змін та зберегти їхню вірність оригіналу.

Стратегія перекладу *do-not translate* часто використовується для перекладу топонімів, які взагалі не потребують перекладу і часто залишаються неперекладними, наприклад, назви організацій [59, с. 81]. Тема транслітерації була вивчена для кількох мов, переважно для нелатинських написань, і було запропоновано багато методів.

Найбільш поширені методи транслітерації засновані на фонемах і графемах. Фонематично-орієнтований підхід передбачає перетворення вихідної мови через своє представництво фонематичного сприйняття, тобто перетворення типу «графема-фонема-графема».

Методика, заснована на графемах, перетворює слово вихідної мови у слово цільової мови без будь-якого фонематичного представлення (перетворення графем у графеми). Більшість підходів до перекладу топонімів базуються на даних, оскільки вони мають справу з широко використовуваними мовами, які мають достатньо лінгвістичних ресурсів для розвитку [59, с. 82].

Важливою перевагою використання “do-not-translate” є уникнення можливих помилок та недорозумінь, що можуть виникнути внаслідок неправильного перекладу топонімів. Крім того, ця стратегія сприяє підтримці консистентності та стабільності мовного стилю у перекладі, що є важливим для якості та професіоналізму перекладацької роботи.

О. В. Абросимова виокремлює такі способи перекладу топонімів як транслітерація і транскрипція.

Транскрипція передбачає передачу звучання оригінального топоніма за допомогою фонетичних засобів мови перекладу. Транскрипція дозволяє зберегти фонетичні особливості оригіналу, що є важливим для точної ідентифікації місця. Наприклад, англійський топонім *London* в українській транскрипції звучить як *Лондон*. За словами І. Вихованця, транскрипція є одним з найпоширеніших методів передачі іншомовних назв, оскільки вона зберігає фонетичну форму і водночас адаптує її до вимог української мови [6, с. 66].

Транслітерація полягає у передачі написання топоніма за допомогою алфавіту мови перекладу з урахуванням його специфіки. Транслітерація дозволяє зберегти візуальну схожість з оригіналом. Наприклад, українське *Київ* в англійській транслітерації передається як *Kyiv*. На думку Г. Анісімової, транслітерація є важливим інструментом для збереження оригінального написання та культурної специфіки топонімів [2, с. 87].

Калькування, або дослівний переклад, передбачає передачу значення компонентів топоніма мовою перекладу. Цей метод використовується, коли оригінальний топонім має прозору етимологію. Наприклад, англійський топонім *Greenwood* може бути перекладений як *Зелений ліс*. Калькування дозволяє зберегти значення топоніма, проте може призвести до втрати культурних або історичних нюансів. За словами А. Даниленка, калькування є корисним методом у випадках, коли необхідно зберегти етимологічну прозорість топоніма [10, с. 67].

Адаптація передбачає зміну топоніма для полегшення його сприйняття носіями мови перекладу. Це може включати зміну написання, вимови або навіть значення топоніма. Наприклад, французький топонім *Paris* в українській мові адаптується як *Париж*. Адаптація дозволяє зробити топонім більш зрозумілим для читачів, але може призвести до втрати оригінальної культурної специфіки.

1. На думку О. Карпухіної, адаптація є важливим методом для збереження зрозумілості та легкості сприйняття топонімів у мові перекладу [19, с. 14]:

а) переставлення (зміна розташування мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з оригіналом, найчастіше зміна порядку слів та словосполучень);

б) заміна (у цьому випадку мається на увазі заміна на лексичному або граматичному рівні);

в) додавання (додавання семантичних компонентів словосполучень у вихідній мові);

г) пропускання (частіше використовується для зайвих слів) [1, с. 36];

Пояснювальний переклад (опис значення вихідної одиниці за допомогою розгорнутого опису у вигляді словосполучень або фраз). Пояснювальний переклад використовується у випадках, коли топонім має значну культурну або історичну цінність, і його простий переклад може призвести до втрати важливої інформації. В таких випадках перекладач додає пояснення, які допомагають читачам зрозуміти значення та контекст топоніма. Наприклад, назва річки *Темза* може супроводжуватися поясненням її історичної важливості для Лондона. За словами Т. Щербань, пояснювальний переклад є необхідним інструментом для

забезпечення адекватного сприйняття культурно насичених топонімів [42, с. 80].

2. Серед способів перекладу власних назв та топонімів, І.М. Підгайська виокремлює наступні [34, с. 80–83]:

а) переклад власних імен за допомогою традиційних відповідностей і транскрипції;

б) збереження семантики кореневої морфеми при перекладі власних імен;

в) додавання пояснюючих елементів, яке необхідне зазвичай при перекладі;

г) опущення елементів, якщо вони перевантажують сприйняття назви у тексті перекладу;

д) генералізація або конкретизація, якщо того вимагає випадок перекладу;

е) ерекладацький коментар – у випадку необхідності опису значення того чи іншого імені, назви;

є) описовий переклад – за необхідності розшифрувати прагматичний потенціал назви. Варто відзначити, що такий спосіб перекладу топонімів є неоднозначним, з огляду на те, що за його використання, втрачається структура оригінального імені.

3. Також, виокремлюють такі способи перекладу назв топонімів, як:

а) запозичення / дослівний переклад;

б) транскодування;

в) транскодування і коротка експлікація в поєднанні;

г) пряме запозичення;

д) культурний еквівалент.

4. Вітчизняний науковець І. В. Корунець виділяє такі способи перекладу власних назв, у тому числі, топонімів:

а) транслітерація;

б) транскрибування;

в) калькування [22, с. 92].

При будь-якому способі незмінною для перекладача є настанова: внутрішня форма (зміст, наповненість) має відповідати зовнішній (форма вираження, тобто, морфологічна форма).

5. Також, в рамках дослідження варто відзначити і класифікацію С. А. Ярової. Дослідниця виокремлює наступні способи перекладу [43 с. 47]:

- а) пряме перенесення власної назви у вихідній формі в текст перекладу;
- б) ономастичний відповідник;
- в) коментуючий переклад;
- г) уточнюючий переклад;
- д) описовий переклад;
- е) перетворюючий переклад.

6. Дослідниця має свою загальну схему перекладу власних назв:

- а) переконатись, що власна назва дійсно власна назва;
- б) визначити належність денотата до певного класу;
- в) визначити національно-мовленнєву належність;
- визначити, чи є певна власна назва одиничною або множинною;
- г) перевірити наявність існуючих відповідників;
- д) за відсутності відповідника перевірити, чи є підстави для прямого перенесення власної назви в оригінальному написанні (латиницею) в український текст (кирилицею);
- е) обрати транскодування або транслітерацію;
- є) перевірити отриманий результат за критерієм зручності вимови і благозвучності;
- ж) перевірити на відповідність усіх поняттєвих та прагматичних факторів [43, с. 50].

Отже, наразі існує широке коло підходів до класифікації способів перекладу топонімів. Зважаючи на велику кількість топонімів, дослідники виокремлюють різноманітні способи їх відтворення.

2.2. Використання лексичних та лексико-граматичних трансформацій

Наступним кроком розглянемо особливості використання лексичних та лексико-граматичних трансформацій. У роботі було проаналізовано 100 прикладів топонімів та способів їх перекладу. Приклади відібрано зі словника *The Concise Dictionary of World Place-Names* [92] та *Oxford Dictionary of British Place Names* [91]. Серед способів перекладу було виокремлено такі, як:

Використання стратегії «безперекладності» («**do-not-translate**»):

(1) *Times Square* – цей топонім залишається неперекладним, оскільки є всесвітньо відомим і встановив собі місце в загальному свідомості як символ Нью-Йорка та центрального району міста.

(2) *Everest* – назва цієї гори залишається незмінною, оскільки *Everest* вже стала непорушною частиною географічних та культурних понять.

(3) *Sydney Opera House* – будівля оперного театру у Сідней зберігає свою назву, оскільки *Sydney Opera House* вже сама по собі є відомим символом міста та має міжнародне визнання.

(4) *Grand Canyon* – назва цього географічного об'єкту залишається незмінною, оскільки *Grand Canyon* вже став відомим навіть поза межами англомовного світу.

(5) *Taj Mahal* – назва палацу залишається неперекладною, оскільки *Taj Mahal* вже має величезну культурну та історичну вагу як символ кохання та архітектурного досконалості.

(6) *Hollywood Boulevard* – назва цієї вулиці в Голлівуді залишається незмінною, оскільки вже само словосполучення *Hollywood Boulevard* є відомим у всьому світі.

(7) *Wall Street* – назва фінансового центру в Нью-Йорку залишається неперекладною, оскільки *Wall Street* вже став символом світових фінансів та економіки.

Ці приклади ілюструють застосування стратегії перенесення для топонімів, які вже мають усталену та всесвітньо відому назву.

Розглянемо приклади застосування **трансформації транслітерації** при перекладі топонімів:

(8) *Berlin* – *Берлін* – транслітерація у цьому випадку зберігає фонетичну структуру та літери англійського слова *Berlin*, приводячи до утворення слова *Берлін* українською мовою. Використання транслітерації дозволяє зберегти звучання та відтінки оригіналу, зробивши топонім впізнаваним та зрозумілим для українського читача

(9) *Tokyo* – *Токіо* – тут також використовується транслітерація для відтворення фонетичної структури та звуків японського слова *Tokio*. Транслітерація дозволяє зберегти оригінальний вигляд та звучання топоніму, забезпечуючи легкість розпізнавання для українського аудиторії.

(10) *Sydney* – *Сідней* – у цьому прикладі також використовується транслітерація, що дозволяє зберегти фонетичну структуру та літери англійського слова *Sydney*. Український варіант *Сідней* відображає вимову та звучання оригіналу, роблячи топонім зрозумілим для українського читача.

(11) *Madrid* – *Мадрид* – тут транслітерація використовується для передачі фонетичної структури та звуків іспанського слова *Madrid*. Український варіант *Мадрид* зберігає відтінки та оригінальну вимову топоніму.

(12) *Oslo* – *Осло* – транслітерація у цьому прикладі також допомагає зберегти фонетичну структуру та відтінки англійського слова *Oslo*, перетворюючи його на *Осло* українською мовою.

(13) *Dublin* – *Дублін* – тут використання транслітерації дозволяє передати відтінки та вимову англійського топоніму *Dublin*, перетворюючи його на *Дублін* українською.

(14) *Brussels* – *Брюссель* – транслітерація у цьому випадку допомагає зберегти оригінальне звучання та відтінки слова *Brussels*, перетворюючи його на *Брюссель*.

(15) *Amsterdam* – *Амстердам* – тут транслітерація відтворює фонетичну структуру та звучання англійського слова *Amsterdam*, перетворюючи його на *Амстердам* українською мовою.

(16) *Boston* – *Бостон* – у цьому прикладі транслітерація дозволяє передати фонетичну структуру та звучання англійського слова *Boston*, перетворюючи його як *Бостон* українською.

(17) *Dallas* – *Даллас* – транслітерація в цьому прикладі допомагає зберегти оригінальне звучання та вимову англійського слова *Dallas*, перетворюючи його на *Даллас* українською.

(18) *Toronto* – *Торонто* – тут використання транслітерації допомагає передати фонетичну структуру та відтінки англійського слова *Toronto*, перетворюючи його на *Торонто*.

(19) *Rio Grande* – *Ріо-Гранде* – у цьому випадку транслітерація відтворює фонетичну структуру англійського топоніму *Rio Grande*, щоб утворити український варіант *Ріо-Гранде*. Це дозволяє зберегти оригінальну назву географічного об'єкту, яка вже є загальноприйнятою та відомою в світі.

(20) *San Antonio* – *Сан-Антоніо* – тут транслітерація використовується для передачі фонетичної структури та звучання англійського топоніму *San Antonio*, перетворюючи його на *Сан-Антоніо* українською мовою. Це допомагає зберегти оригінальну назву та зрозумілість для українських читачів.

(21) *Santo Domingo* – *Санто-Домінго* – у цьому випадку транслітерація відтворює фонетичну структуру англійського топоніму *Santo Domingo*, перетворюючи його на *Санто-Домінго* українською. Такий спосіб перекладу дозволяє зберегти оригінальну назву географічного об'єкту та її звучання.

(22) *Santa Fe* – *Санта-Фе* – транслітерація застосовується для передачі фонетичної структури та вимови англійського топоніму *Santa Fe*, перетворюючи його на *Санта-Фе* українською. Це дозволяє зберегти оригінальну назву та зрозумілість для українських читачів.

(23) *San Bernardino* – *Сан-Бернардіно* – у цьому випадку транслітерація використовується для відтворення фонетичної структури англійського топоніму *San Bernardino*, перетворюючи його на *Сан-Бернардіно* українською. Такий спосіб перекладу допомагає зберегти оригінальну назву географічного об'єкту та її відтінки.

Було виокремлено також приклади застосування **трансформації транскрипції**:

(24) *New York* – *Нью-Йорк* – у прикладі, з метою відтворення звучання та вимови власної назви, було використано трансформацію транскрибування.

(25) *Los Angeles* – *Лос-Анджелес* – у цьому випадку *Los Angeles* транскрибується як *Лос-Анджелес* українською мовою, щоб передати його фонетичну структуру та вимову.

(26) *Seoul* – *Сеул* – у прикладі, топонім *Seoul* відтворюється як *Сеул* українською мовою за допомогою транскрипції.

(27) *Sydney* – *Сідней* – переклад власної назви реалізовано засобами трансформації транскрибування, оскільки при перекладі передано звукову форму власної назви.

(28) *Rio de Janeiro* – *Ріо-де-Жанейро* – у наведеному прикладі також застосовано трансформацію транскрибування. Так, при перекладі було відтворено звукову форму власної назви.

(29) *Chicago* – *Чикаго* – в даному прикладі було використано транскрибування для того, щоб передати звучання та вимову оригінальної назви.

(30) *Stockholm* – *Стокгольм* – у прикладі, з метою відтворення звучання та вимови власної назви, було використано трансформацію транскрибування.

(31) *Singapore* – *Сінгапур* – у цьому випадку *Singapore* транскрибується як *Сінгапур* українською мовою, щоб передати його фонетичну структуру та вимову.

(32) *Shanghai* – *Шанхай* – у прикладі, топонім *Shanghai* відтворюється як *Шанхай* українською мовою за допомогою транскрипції.

(33) *Cairo* – *Каїр* – переклад власної назви реалізовано засобами трансформації транскрибування, оскільки при перекладі передано звукову форму власної назви.

(34) *San Francisco* – *Сан-Франциско* – у перекладі назви було використано транскрибування для того, щоб передати звучання оригінальної назви, відтворивши її звукову форму.

(35) *Buenos Aires* – *Буенос-Айрес* – у наведеному прикладі також застосовано трансформацію транскрибування. Так, при перекладі було відтворено звукову форму власної назви.

(36) *Abu Dhabi* – *Абу-Дабі* – в даному прикладі було використано транскрибування для того, щоб передати звучання та вимову оригінальної назви.

(37) *Cape Town* – *Кейптаун* – у прикладі, з метою відтворення звучання та вимови власної назви, було використано трансформацію транскрибування.

(38) *San Diego* – *Сан-Дієго* – у цьому випадку *San Diego* транскрибується як *Сан-Дієго* українською мовою, щоб передати його фонетичну структуру та вимову.

(39) *Panama City* – *Панама-Сіті* – у прикладі, топонім *Panama City* відтворюється як *Панама-Сіті* українською мовою за допомогою транскрипції.

(40) *Puerto Rico* – *Пуерто-Рико* – переклад власної назви реалізовано засобами трансформації транскрибування, оскільки при перекладі передано звукову форму власної назви.

(41) *Oklahoma City* – *Оклахома-Сіті* – у наведеному прикладі також застосовано трансформацію транскрибування. Так, при перекладі було відтворено звукову форму власної назви.

(42) *Kuala Lumpur* – *Куала-Лумпур* – в даному прикладі було використано транскрибування для того, щоб передати звучання та вимову оригінальної назви.

(43) *San Miguel* – *Сан-Мігель* – переклад власної назви реалізовано засобами трансформації транскрибування, оскільки при перекладі передано звукову форму власної назви.

(44) *Corpus Christi* – *Корпус-Крісті* – у прикладі, з метою відтворення звучання та вимови власної назви, було використано трансформацію транскрибування.

(45) *Baton Rouge* – *Батон-Руж* – у цьому випадку *Baton Rouge* транскрибується як *Батон-Руж* українською мовою, щоб передати його фонетичну структуру та вимову.

(46) *Yorkshire* – *Йоркшир* – у прикладі, топонім *Yorkshire* відтворюється як *Йоркшир* українською мовою за допомогою транскрипції.

(47) *Stratfordshire* – *Стратфордшир* – переклад власної назви реалізовано засобами трансформації транскрибування, оскільки при перекладі передано звукову форму власної назви.

(48) *Derbyshire* – *Дербішир* – у наведеному прикладі також застосовано трансформацію транскрибування. Так, при перекладі було відтворено звукову форму власної назви.

(49) *Worcestershire* – *Вустершир* – в даному прикладі було використано транскрибування для того, щоб передати звучання та вимову оригінальної назви.

(50) *Wiltshire* – *Уілтишир* – у прикладі, з метою відтворення звучання та вимови власної назви, було використано трансформацію транскрибування.

(51) *Eastbourne* – *Істборн* – у цьому випадку *Los Angeles* транскрибується як *Лос-Анджелес* українською мовою, щоб передати його фонетичну структуру та вимову.

(52) *Ashbourne* – *Ешборн* – у наведеному прикладі також застосовано трансформацію транскрибування. Так, при перекладі було відтворено звукову форму власної назви.

(53) *Oxenhope* – *Оксенхоуп* – в даному прикладі було використано транскрибування для того, щоб передати звучання та вимову оригінальної назви.

(54) *Woodhouse* – *Вудхаус* – у прикладі, з метою відтворення звучання та вимови власної назви, було використано трансформацію транскрибування.

(55) *Whitehall* – *Уайтхолл* – у цьому випадку *Whitehall* транскрибується як *Уайтхолл* українською мовою, щоб передати його фонетичну структуру та вимову.

(56) *Gloucestershire* – *Глостершир* – у прикладі, топонім *Gloucestershire* відтворюється як *Глостершир* українською мовою за допомогою транскрипції.

(57) *Lancashire* – *Ланкашир* – переклад власної назви реалізовано засобами трансформації транскрибування, оскільки при перекладі передано звукову форму власної назви.

(58) *Dorsetshire* – *Дорсетшир* – у наведеному прикладі також застосовано трансформацію транскрибування. Так, при перекладі було відтворено звукову форму власної назви.

(59) *Reswick* – *Кесвік* – в даному прикладі було використано транскрибування для того, щоб передати звучання та вимову оригінальної назви.

(60) *Smethwick* – *Сметвік* – у прикладі, з метою відтворення звучання та вимови власної назви, було використано трансформацію транскрибування.

(61) *Hardwick* – *Хардвік* – переклад власної назви реалізовано засобами трансформації транскрибування, оскільки при перекладі передано звукову форму власної назви.

Також, трансформація транскрибування представлена такими прикладами, як:

(62) *Stanton* – *Стентон*;

(63) *Bourton* – *Буртон*;

(64) *Belton* – *Белтон*.

(65) *Dersingham* – *Дерсінгем*;

(66) *Framlingham* – *Фрамлінгем*;

(67) *Durham* – *Дарем*;

(68) *Hildersham* – *Хілдершем*;

(69) *Effingham* – *Еффінгем*.

Розглянемо також приклади застосування перекладацької **трансформації калькування**:

(70) *Black Forest* – *Чорний ліс* – назва *Black Forest* перекладена як *Чорний ліс* за допомогою калькування, щоб зберегти лексичне значення та експресивність оригіналу.

(71) *Blue Mountains* – *Сині гори* – в цьому випадку, з метою відтворення власної назви, було застосовано трансформацію калькування, оскільки при перекладі використано такий варіант перекладу, як *Сині гори*.

(72) *Golden Gate Bridge* – *Міст Золоті ворота* – калькування назви *Golden Gate Bridge* передає художню образність та значення оригіналу. Також, було

застосовано трансформацію перестановки, оскільки порядок слів у власній назві було змінено.

(73) *Rocky Mountains* – *Скелясті гори* – калькування *Rocky Mountains* передає географічну характеристику та структуру оригіналу.

(74) *Everglades* – *Вічнозелені болота* – у прикладі застосоване калькування, що здійснене для передачі основної ідеї безперервного природного середовища.

(75) *Red Square* – *Червоний майдан* – калькування власної назви прикладу застосоване для збереження важливості та історичної значимості оригіналу.

(76) *Great Barrier Reef* / *Великий бар'єрний риф* – калькування використовується для передачі географічної ознаки та розміру оригіналу.

(77) *Yellow Sea* – *Жовте море* – власна назва прикладу передана за допомогою калькування, яке використане для збереження оригінальної назви та звучання.

(78) *Isle of Youth* – *Острів Молодості* – у фрагменті застосовано трансформацію калькування, яку було використано для передачі основної ідеї та образності оригінальної назви.

(79) *Bear Island* – *Ведмежий Острів* – в цьому випадку, було використано калькування для збереження оригінальної назви та відтворення образу.

Буде також наведено приклади застосування **трансформації адаптації** власних назв:

(80) *Brooklyn Bridge* – *Бруклінський міст* – у прикладі застосовано трансформацію адаптації. Так, власну назву *Brooklyn* було адаптовано до вимог української мови – *Бруклінський*.

(81) *Hollywood Sign* – *Голлівудський знак* – в цьому випадку використано трансформацію адаптації, так як власну назву було адаптовано при перекладі – *Hollywood* – *Голлівудський*.

(82) *Niagara Falls* – *Ніагарські водоспади* – у прикладі також використано трансформацію адаптації, так як власну назву *Niagara* адаптовано у відповідності до української граматики: *Ніагарські*.

(83) *Vancouver Island* - *Ванкуверський острів* – переклад "Vancouver Island" як "Ванкуверський острів" використовує трансформацію адаптації для підлаштування назви до української граматики та стилю.

(84) *Tyrrhenian Sea* – *Тірренське море* – назва "Tyrrhenian Sea" перекладена як "Тірренське море" з використанням трансформації адаптації для відтворення звучання та стилю оригінальної назви.

(85) *Trobriand Islands* – *Тробріанські острови* – у перекладі застосовано трансформацію адаптації, оскільки власну назву *Trobriand* було адаптовано до вимог української граматики – *Тробріанські*.

(86) *Admiralty Islands* – *Острови Адміралтейства* – у прикладі також використано трансформацію адаптації, так як власну назву *Admiralty* адаптовано у відповідності до української граматики: *Адміралтейства*. Також, застосовано трансформацію перестановки, оскільки порядок слів було змінено.

(87) *Aegean Islands* – *Егейські острови* – у прикладі застосовано трансформацію адаптації. Так, власну назву *Aegean* було адаптовано до вимог української мови – *Егейські*.

(88) *Aegean Sea* – *Егейське море* – в цьому випадку використано трансформацію адаптації, так як власну назву було адаптовано при перекладі: *Aegean* – *Егейське*.

(89) *Aland Islands* – *Аландські острови* – у прикладі також використано трансформацію адаптації, так як власну назву *Aland* адаптовано у відповідності до української граматики: *Аландські*.

(90) *Baffin Bay* – *Баффінова Затока* – переклад *Baffin Bay* як *Баффінова Затока* використовує трансформацію адаптації для підлаштування назви до української граматики та стилю.

(91) *Balearic Islands* – *Балеарські острови* – назва *Balearic Islands* перекладена як *Балеарські острови* з використанням трансформації адаптації для відтворення звучання та стилю оригінальної назви.

(92) *Balkan Peninsula* – *Балканський півострів* – у перекладі застосовано трансформацію адаптації, оскільки власну назву *Balkan* було адаптовано до вимог української граматики – *Балканський*.

Серед прикладів було виокремлено також застосування **трансформації перестановки**:

(93) *Yellowstone National Park* – *Національний парк Йеллоустоун*

(94) *Turks Island Passage* – *Протока Острова Теркс*

(95) *Balintang Islands* – *Острови Балінтанг*

(96) *Beagle Channel* – *Протока Бігль*

(97) *Bismarck Archipelag* – *Архіпелаг Бісмарка*

(98) *Bounty Islands* – *Острови Баунті*

(99) *Amindivi Islands* – *Острови Аміндіві*

(100) *Amirante Isles* – *Острови Аміранте*

Отже, перестановка використана в перекладі для збереження послідовності та структури оригінальної назви.

Серед способів перекладу топонімів було виокремлено такі, як:

1. Використання стратегії «do-not-translate».
2. Застосування трансформації транслітерації.
3. Застосування трансформації транскрипції.
4. Застосування трансформації калькування.
5. Застосування трансформації адаптації власних назв.
6. Застосування трансформації перестановки.

Отже, було отримано такі результати статистичного аналізу, як:

1. Використання стратегії «do-not-translate» застосоване у 7 прикладах (7%);
2. Застосування трансформації перестановки реалізоване у 8 прикладах (8%);
3. Застосування трансформації калькування реалізоване у 10 прикладах (10%);

4. Застосування трансформації адаптації власних назв реалізоване у 13 прикладах (13%);

5. Застосування трансформації транслітерації реалізоване у 16 прикладах (16%);

6. Застосування трансформації транскрипції реалізоване у 46 прикладах (46%).

Результати статистичного аналізу наведено на рис. 4:

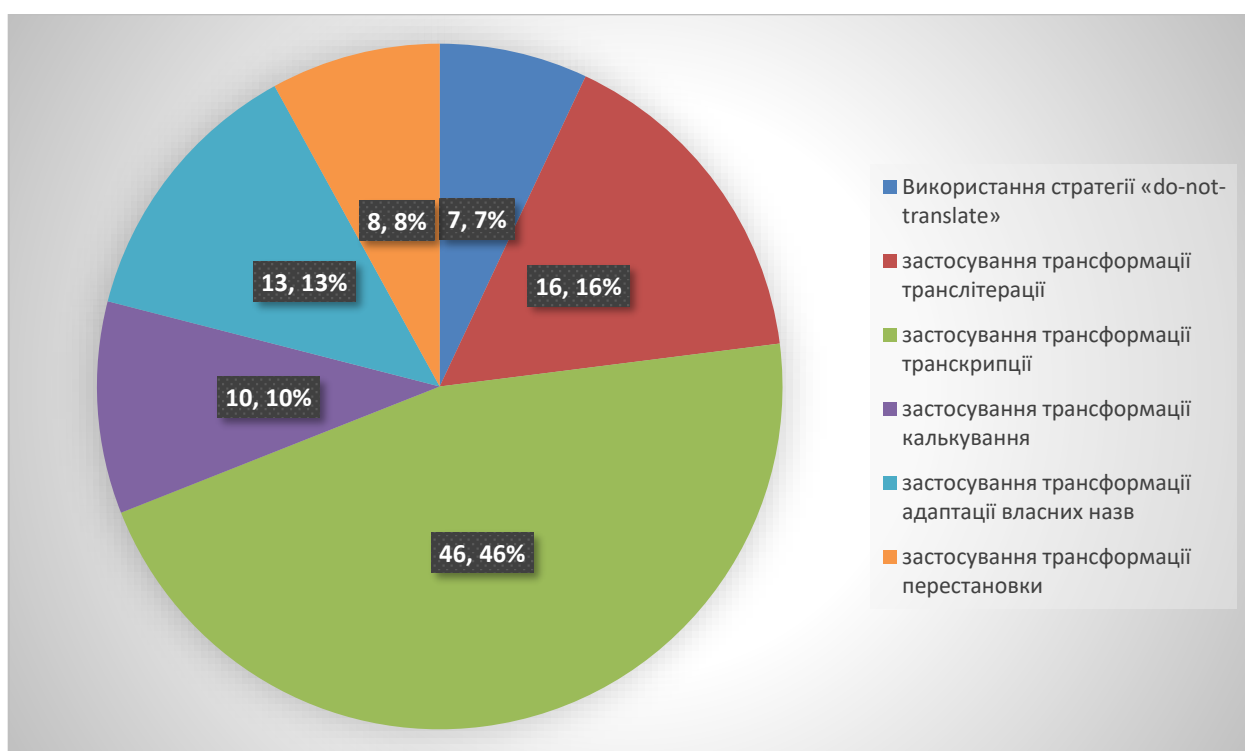

Рис. 4 Результати статистичного аналізу

Результати статистичного аналізу показують, що найбільш широко використовуваною трансформацією є транскрипція, яка застосована у 46 прикладах. На другому місці за застосуванням стоїть транслітерація, що використана у 16 прикладах. Наступною за кількістю є трансформація адаптації власних назв (13 прикладів), калькування (10 прикладів), перестановка (8 прикладів) та стратегія *do-not-translate* (7 прикладів). Ці результати показують, що транскрипція є найбільш популярною та часто використовуваною трансформацією при перекладі топонімів, тоді як стратегія *do-not-translate* використовується найменш часто.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 2

Переклад топонімів має важливе значення в рамках перекладацької практики, оскільки передбачає передачу географічних назв з однієї мови в іншу. Топоніми несуть у собі значну культурну та історичну спадщину, що часто відтворює особливості місцевості, історичні події або інші важливі характеристики.

Було встановлено, що саме тому точний та адекватний переклад топонімів є надзвичайно важливим для збереження цих значень і подальшого їх передання аудиторії, яка володіє іншою мовою. До засобів перекладу топонімів можна віднести використання стратегії «do-not-translate», трансформацій транслітерації та транскрипції, застосування калькування, застосування адаптації, використання переставлення, лексичних та граматичних заміन, трансформацію вилучення, використання пояснювального перекладу.

У перебігу практичного аналізу встановлено, що серед способів перекладу топонімів було виокремлено такі, як: використання стратегії «do-not-translate»; застосування трансформації транслітерації; застосування трансформації транскрипції; застосування трансформації калькування; застосування трансформації адаптації власних назв; застосування трансформації перестановки. Нами було отримано такі результати статистичного аналізу, як: використання стратегії «do-not-translate» застосоване у 7 прикладах (7%); застосування трансформації перестановки реалізоване у 8 прикладах (8%); застосування трансформації калькування реалізоване у 10 прикладах (10%); застосування трансформації адаптації власних назв реалізоване у 13 прикладах (13%); застосування трансформації транслітерації реалізоване у 16 прикладах (16%); застосування трансформації транскрипції реалізоване у 46 прикладах (46%).

РОЗДІЛ 3. Укладання двомовного словника топонімів

3.1. Лексикографія як наука про словники та її місце в системі сучасних наук

Кожна мова знаходиться в процесі постійних змін, які торкаються різних аспектів. Протягом століть слова частково або повністю змінюють свою форму. В таких умовах, важливим моментом є фіксація форми, значення, складових слова, з метою не тільки збереження його форм, але й відстежування процесу еволюції семантики, словоформ, структури тих чи інших лексичних одиниць. Функцію фіксації зазначених вище аспектів покладено на словники, які формуються за різноманітними принципами та критеріями.

Створення словників входить у функцію особливої галузі лінгвістичної науки – лексикографії (від грец. *lexis* – слово і *grapho* – пишу). Сучасна лексикографія розвивається, як правило, за двома напрямками. Перший з них – це укладання спеціалізованих словників, в яких містилася інформація тільки одного типу (наприклад, тільки про написання слова або про його походження, тощо).

Другий напрямок – створення «комплексних» словників, в які включалися б всі відомості про слово, які не лише давали б тлумачення його значення, граматичні характеристики, правила вимови і написання, а й описували б його смисловий зв'язок з іншими словами (синонімами, антонімами, акроніми), особливості його вживання в різних стилях мови [4].

Лексикографія як особлива галузь мовознавства, зі складання словників, займає важливе місце в історії вивчення мови. Варто наголосити, що лексикографія, як наука, характеризується діалектичною дуальністю. Виступаючи, з одного боку, окремою науковою дисципліною поряд з іншими лінгвістичними дисциплінами, лексикографія, з іншого боку, представляє собою універсальну методологічну науку, необхідну найрізноманітнішим галузям людської практики.

Без словників неможливі наукові дослідження в математиці, біології, хімії, медицині, культурології, інформатиці тощо. Словники визнаються основними, програмними джерелами багатьох наукових дисциплін. Саме тому сучасними вітчизняними й зарубіжними лінгвістами лексикографія на сьогоднішній день вважається синтетичною наукою [32, с. 15].

Дослідники англомовної лексикографії зазначають, що наразі, лексикографія, що має багатовікову історію, зазнала значної еволюції. Глосарії і словники важких слів були замінені словниками, які включають в себе весь словниковий запас кожної конкретної мови.

Методи опису і вивчення значення слів також зазнали кардинальних змін. Корпуси тисяч ілюстративних фраз і речень з літературних творів стали основним інструментом вивчення значення, проклавши шлях для розвитку наукової лексикографії [69].

Можливо, найпростіше пояснення лексикографії полягає в тому, що це наукова дисципліна, яка включає в себе складання, написання або редагування словників. Лексикографія широко вважається самостійною науковою дисципліною, хоча і є підрозділом лінгвістики.

Лексикографи, такі як Л. Урданг [87, с. 594], вважають, що «лексикографія на практиці є формою прикладної лінгвістики...», проте Дж. Сінклер [77, с. 7] заперечує перспективу теорії лексикографії і вважає, що відповідну теорію можна знайти в областях лінгвістики та інформаційних технологій або через них. Д. Гіраертс [57, с. 1] припускає, що лексикографія є частиною лінгвістики, проте дослідник не обґрунтовує її як форму прикладної лінгвістики. На його думку, лінгвістична дисципліна, лексикографія має досить парадоксальну природу. З одного боку, майже всі погоджуються класифікувати лексикографію як форму прикладної лінгвістики, але, з іншого боку, практично неможливо дати адекватну відповідь на питання, якою лінгвістичною теорією може бути застосована лексикографія.

Деякі термінологи проводять відмінність між термінологією і лексикографією, в той час як лексикографи, що дотримуються інклюзивної

лексикографічної теорії, яка передбачає загальну і спеціалізовану лексикографію, розглядають спеціалізовану або LSP лексикографію і термінологію як синоніми [48]. С.Тарп [48, с. 9–10] розрізняє різні типи теорій з точки зору трьох наборів відмінностей, тобто загальних і конкретних теорій, інтегрованих і неінтегрованих теорій. Ця остання відмінність важлива для справжнього обговорення.

У наукових дискусіях також можна виокремити значні розбіжності щодо сфери застосування лексикографії. У вступному розділі до першого тому Міжнародного журналу лексикографії (МЖЛ) Роберт Ілсон, перший редактор цього журналу, дав вказівку на сферу, яку хотів би розкрити недавно створений журнал, – область, яка повинна відображати конкретну інтерпретацію того, що таке лексикографія. Р. Ілсон [63] зазначає: лексикографія присвячена вивченню того, як люди інформують одне одного. На сторінках вступу до першого тому Міжнародного журналу лексикографії (МЖЛ) обговорюється, які елементи обрані для надання інформації, яка інформація про них надається і як ця інформація використовується.

Дослідник зазначає, що головне завдання журналу – це довідкові роботи, які дають лексично релевантну інформацію про лексично релевантні предмети. Проте він розуміє, що проблеми, з якими стикаються укладачі і користувачі словників і тезаурусів, аналогічні тим, з якими стикаються укладачі і користувачі покажчиків, енциклопедій, атласів та інших видів довідкової роботи, і також готовий обговорювати ці проблеми [63].

С. Енгельберг та Л. Лемніцер [55, с. 3] також проводять відмінність між лексикографічною практикою, тобто культурною практикою, спрямованою на створення словників, і теоретичною областю, спрямованою на лексикографію і словники. Вони заявляють, що теоретична лексикографія не є частиною прикладної лінгвістики. Згідно з їх думкою, лексикографія має в якості предмета наступні теми:

1. Структура словників.
2. Складання словників (тобто лексикографія в прямому сенсі цього слова).

3. Використання словників (включаючи аспекти дидактики словникового використання);.

4. словникова критика історії лексикографії [55, с. 4].

Проте, в цьому визначенні упускається посилення на лексикографічні функції. Розглядаючи ці різноманітні і часто суперечливі інтерпретації лексикографії серед наукових праць іноземних дослідників, варто зазначити, що на їх думку, лексикографія має теоретичний і практичний компоненти. Також, існують різні лексикографічні теорії і погляди на те, що лексикографія є незалежною дисципліною [47].

Лексикографія завжди була в курсі новітніх досягнень лінгвістики і суміжних наук, часто навіть випереджаючи ці досягнення. Багато хто вважає, що лексикографію можна розділити на дві взаємопов'язані області. Акт написання або редагування словників відомий як практична лексикографія. Аналіз або опис словникового запасу певної мови і значення, яке пов'язує певні слова з іншими в словнику, відомому як теоретична лексикографія. Теоретична лексикографія особливо зацікавлена в розробці теорій, що стосуються структурних і семантичних відносин між словами в словнику. Оскільки вона включає теоретичний аналіз лексики, теоретична лексикографія також відома як металексикографія [47].

Лексикографія ділиться на дві взаємопов'язані дисципліни:

1. Практична лексикографія – це мистецтво або ремесло складання, написання та редагування словників.

2. Теоретична лексикографія – це наукова дисципліна, що вивчає і описує семантичні, синтагматичні і парадигматичні відносини в лексиконі (словнику) мови, що розробляє теорії словникових компонентів і структур, що зв'язують дані в словниках, потреби користувачів в інформації в конкретних типах ситуацій і способи найкращого доступу користувачів до даних, включених в друковані та електронні словники [47].

3. Також, англомовні дослідники зазначають, що сучасна лексикографія – складна, міждисциплінарна область, що включає в себе безліч компонентів, а саме:

- а) семантичні теорії;
- б) корпусні методи;
- в) методи і прийоми обробки природної мови;
- г) електронна лексикографія;
- е) дослідження використання словників;
- є) словникова критика;
- ж) словникова дидактика;
- з) термінологія;
- і) етимологія, тощо [64, с. 15].

Отже, очевидним є тісний зв'язок лексикографії та лексикології. Обидва слова походять від грецького «lexis». Проте, в той час, коли лексикологія означає «науку про слова», лексикографія має значення «написання слова». Хоча обидві ці галузі науки про мову тісно взаємопов'язані, лексикографія багато в чому залежна від лексикології. Хоча слово і є самостійною лексичною одиницею, проте, воно опосередковано пов'язане і з іншими лексичними елементами як парадигматично, так і синтагматично. У той час як парадигматичні відносини засновані на взаємозалежності слів в рамках лексичної системи, синтагматичні відносини характеризують слова в залежності від їх розташування в реченні [11, с. 20].

Завдання, що стоять перед сучасною лексикографією, відносяться до різних областей професійної та непрофесійної діяльності: переклад, викладання рідної та іноземної мов, комп'ютерні, інформаційно-пошукові системи, культурологія, етнографія, проблеми професійного спілкування, соціологія, психологія, тощо. Зміст поняття «лексикографія» складають як теоретична лексикографія, що включає теорію та історію створення словників, так і практична лексикографія, що полягає у безпосередньому створенні словників або первинних словникових матеріалів [11, с. 86].

На думку О. Кровицької, лексикографія як наукова дисципліна носить, безсумнівно, комплексний характер: її історико-філологічний аспект проявляється в постійному інтересі до типології словників та їх зв'язку з культурою, її гносеологічний аспект обумовлений сутністю словників як способом організації та представлення знань, накопичених суспільством, її семантико-лексикологічний аспект пов'язаний з узагальненням словникових даних в руслі моделювання плану змісту мови. Проте, визначальною рисою лексикографії є її прикладна спрямованість [25, с. 49].

В умовах сучасності, лексикографія розширює свою роль, вирішуючи не тільки лексикографічно-прикладні, а й інформаційно-пізнавально-методологічні завдання. Сьогодні словникова наука знаходиться на межі інформаційних технологій: комп'ютерного мовознавства, практичних наукових експериментів, загальної та педагогічної лінгвістики.

Основним об'єктом вивчення словникової науки є слово у всіх його особливостях і взаєминах. Однак слово вивчається з різних позицій і іншими лінгвістичними дисциплінами: і фонологією, і словотворенням, і морфологією, і синтаксисом. В цьому відношенні слід підкреслити посередницьку роль лексикографії: від теоретичної лінгвістики вона отримує основні поняття і принципи, а прикладному мовознавству для вирішення практичних завдань дає необхідну систематизацію знань і лексичних одиниць. Крім того, лексикографічна інтерпретація слова – універсальний інструмент для фонологічного, граматичного, синтаксичного опису лексики мови. Іноді лексикографію вважають лінгвістичною кодифікацією на рівні слова [61, с. 2]. Подібну думку також не можна вважати хибною, з огляду на те, що лексикографічний принцип нормативності наразі ніким не заперечується, а слово функціонує на різних рівнях лінгвістичної ієрархії, що змушує лексикографа використовувати в своїй роботі інформацію про слово з точки зору і фонології, і словотвору, і морфології, і синтаксису, і текстового аналізу.

Поряд з питанням сутності лексикографії та її місця у системі мовознавчих дисциплін, важливим аспектом лексикографії є її структура, виділення у межах

лексикографії певних підрозділів, зорієнтованих на ті чи ті типи одиниць мовної системи, або мови загалом, аспекти опису, формат тощо. Так, О. М. Демська виокремлює такі різновиди лексикографії, як:

1. Загальна – конкретна (часткова).
2. Синхронна – діяхронна.
3. Загальномовна – лектна.
4. Нормативна – реєстративна.
5. Тлумачна (з'ясувальна) – перекладна.
6. Наукова – навчальна – довідков.
7. Традиційна – комп'ютерна – корпусна [12, с. 19].

Говорячи про підрозділи сучасної лексикографії, Х. Бергенхольц зараховує до них такі [47]:

1. Психологія словника або психо-лексикографія. Концептуальну основу цього підрозділу становить загальне розуміння всіма лексикографами ствердження, що «словниковий опис не може не враховувати властивостей і особливостей людини, для якого він в першу чергу і призначається. Людина має певні обмеження в своєму сенсорному апараті, у влаштуванні системи пам'яті, що не може ігнорувати ні одні словник [47]. Людське сприйняття має сильну тенденцію моделювати інформацію, що сприймається відповідно до очікувань, іншими словами, люди хочуть сприймати те, що вони очікують. Саме із зазначених вище причин, в сучасній лексикографії визначилась тенденція до створення ряду різноманітних типів словників, кожен з яких орієнтований на конкретну групу читачів. При цьому найчастіше виділяються наступні групи користувачів словників:

- а) дорослі корінні носії мови;
- б) іноземці,
- в) науковці, працівники професійних, вузькогалузових середовищ;
- г) діти дошкільного та шкільного віку, для яких створюються словники з картинками [47].

2. Статистика словника. Цей підрозділ орієнтується на виявлення різноманітних кількісних тенденцій в області словникової діяльності [61, с. 44].

3. Економіка словника [79, с. 23]. Основу для виділення цього розділу складають наступні словникові дослідження:

а) потужна словникова тенденція з формування і використання в мережі Інтернет найбільшої за всю історію людства вільної енциклопедії «Вікіпедія», обсяг щорічних витрат якої на підтримку і поповнення своїх інформаційних ресурсів становить 6 млн. доларів США [47];

б) окремі дослідники вважають, що «головною тенденцією в розвитку сучасної лексикографії стала комерціалізація словникових проектів, яка все більше отримує поширення» [47];

в) стійка тенденція, що відображає процес поступового перетворення словника в товар [47];

г) тенденція до використання брендів відомих словників для розроблення і реалізації на ринку з метою отримання прибутку.

4. Соціологія словника або соціолексикографія. Наразі, в рамках цього підрозділу виділяється цілий ряд новітніх підрозділів:

а) соціологія словникового користувача [61];

б) соціологія лексикографів;

в) соціологія літературних джерел для великих іноземних словників;

г) соціології словникових видань;

д) соціологія попиту на словники.

В рамках перерахованих вище підрозділів соціології словника, вивчаються ті чи інші соціальні тенденції, їх реальний вплив на обсяг і зміст словників.

5. Лінгвістика словника [60, с. 53]. В рамках цього підрозділу вивчається тенденція до включення до складу реєстрових одиниць словника не тільки окремих слів, як було традиційно прийнято, а й окремих морфем, різних типів словосполучень, складних синтаксичних цілих і подібних мовних одиниць.

6. Семіотика словника або лексикографічна семіотика. Своєю появою цей розділ зобов'язаний зростаючому розумінню серед лексикографів ствердження,

що «словник є текстом метасеміотичної природи». На метасеміотичну природу словникового тексту певний вплив справляє також те, що «словники можуть бути ускладнені графічними ілюстраціями (малюнками, фотографіями, кресленнями і схемами), що являє собою включення до метамови словника комунікативних засобів іншої семіотичної природи» [60, с. 53].

7. Ідеологія словника. Головним завданням цього підрозділу є опис того прихованого змісту будь-якого словника, в якому проявляється його ідеологія.

Прагматика словника або прагматична лексикографія, лексикографічна прагматика. В рамках цього підрозділу розглядається тенденція виділення в структурі словникової статті довідкових видань різних типів (письменницьких, лінгвокультурологічних, ономастичних та інших словників) особливого прагматичного компонента.

8. Теорія лексикографічних досліджень мови. В рамках цього розділу, окремі дослідники виділяють ряд підрозділів:

- а) збір даних;
- б) обробка даних;
- в) комп'ютерна підтримка [61]

9. Текстологічна теорія словникових текстів. Появі цього підрозділу багато в чому сприяло усвідомлення того факту, що словникові тексти мають нелінійну природу і з цієї причини істотно відрізняються від звичайних, лінійних текстів (наукових, художніх, публіцистичних, ділових та інших. Тому сьогодні, лексикографія гостро потребує спеціальних досліджень, спрямованих на вивчення структурних особливостей текстів. Тільки вони дозволять виявити провідні словникові тенденції, під впливом яких змінюється як зовнішній вигляд, так і внутрішній зміст словників;

10. Лексикографічна стилістика [44] або стилістична лексикографія. Головним об'єктом вивчення в рамках цього розділу є стійка тенденція до словникового опису процесу стилістичної диференціації мови, яка наразі все більше поглиблюється. Сучасна лексикографічна стилістика охоплює, «перш за

все роботи з історії слів, що вивчають історію вживання будь-якого окремого слова або групи слів, семантично і формально пов'язаних між собою.

11. Дослідження словникового використання. Рамки цього розділу охоплюють настільки широке коло словникових знань, що зазначені знання та навички користувачів групуються окремими дослідниками за такими шістьма підрозділами:

- а) вміння працювати з навчальними словниками;
- б) словникова обізнаність;
- в) соціологія користувача;
- г) словникові потреби;
- д) словникові навички;
- е) навчання користувача [62, с. 90].

12. Дослідження статусу словника. Появі цього розділу в лексикографії передувало формування в 1970-х рр. і пізніше стійкої тенденції до посилення ролі і впливу словників на західне суспільство, а також проведення численних досліджень, що ставлять собі за мету вивчення зазначеної тенденції (Див. приклад [44, с. 32]. На необхідність розвитку зазначеного розділу лексикографії та всебічного підвищення статусу словників пізніше звернули увагу і вітчизняні дослідники;

13. Маркетинг словника. Цей розділ формується на межі таких розділів, як економіка словника і дослідження статусу словника. У розвинених країнах світу, успіхи спеціалістів з маркетингу словника стали можливими з наступних причин: читацька громадськість таких країн розуміла, що загальна кількість і типологічне розмаїття створюваних словників буде постійно зростати. Для більшої ефективності цього зростання необхідні емпіричні маркетингові дослідження цілей і мотивів, якими керуються різні групи споживачів в ході користування словниками [61].

14. Словникове право. Формування цього розділу обумовлено необхідністю вивчення і усунення тенденції, до порушення авторських прав укладачів багатьох словників з боку комерційних видавничих фірм, що

намітилася в останні часи, а також гострою потребою в правовому регулюванні юридичних колізій, які періодично виникають [66, с. 62–64] між словниковими видавництвами різних країн.

15. Лексикографічна політика [66, с. 110]. Усвідомлення необхідності у формуванні цього розділу сформувалось під впливом робіт соціолінгвістів, які звернули увагу на ту виняткову роль, яку словники виконують у процесі реалізації державної мовної політики. Більш того, ними було висловлено думку, що лексикографічна політика після її ретельної розробки повинна стати невід'ємною частиною державної мовної політики [69].

16. Екологія словників. Необхідність виділення такого розділу обумовлена процесом засмічення світового інформаційно-довідкового простору численними словниковими компіляціями і псевдо-словниками, який характеризується швидким рівнем зростання. Звідси бере початок така словникова тенденція, як белетризація лексикографії [69].

17. Словникова етика. Головним об'єктом вивчення в рамках цього розділу стала тенденція до прямого плагіату і різних форм компіляції матеріалів з уже опублікованих словників, що намітилася в словниковій практиці різних країн.

18. Одним з напрямків сучасної лексикографії, який розвивається найбільш активно, є комп'ютерна лексикографія. У своїй статті, О. Ю. Чепік наводиться наступне визначення: комп'ютерна лексикографія – це прикладна наукова дисципліна мовознавства, що вивчає методи, технологію і окремі прийоми використання комп'ютерної техніки в теорії і практиці складання словників. Спеціальні програми – бази даних, комп'ютерні картотеки, програми обробки тексту – дозволяють в автоматичному режимі формувати словникові статті, зберігати словникову інформацію і обробляти її [69].

У розумінні Дж. Сінклар [77, с. 5] комп'ютерна лексикографія – це:

а) прикладна галузь лексикографії, що виникла в останні десятиліття ХХ століття і покликана здійснити перехід від створення традиційних (паперових) словників до їх електронних варіантів і модифікацій з використанням інформаційних технологій – спеціальних комп'ютерних програм для складання

електронних словників, програм лінгвістичного аналізу та обробки текстів, лексикографічних баз даних і перекладацьких систем;

б) уся сукупність словників, доступних читачеві в електронному форматі.

20. Окремою галуззю і новим напрямком сучасної лексикографії є корпусна лексикографія (corpus-oriented lexicography). «Корпусною лексикографією називають область вивчення мови на основі текстових або акустичних корпусів, за умови постійного використання комп'ютера на певних фазах зберігання, вилучення або аналізу даних» [77, с. 6]. Значення корпусної лексикографії для розвитку лінгвістичної науки важко переоцінити, з огляду на те, що велика кількість лінгвістичних досліджень проводиться з опорою на корпусні дані; наукові описи мовної системи, а також авторитетні академічні словники складаються на основі корпусів цих мов. Так, популярна серія словників Collins базується на відомому мовному корпусі The Bank of English, лексикографічні твори серії Oxford University Press базуються на British National Corpus, словники серії Лонгман – на Longman Mini Concordances [77, с. 6].

21. Іншим напрямком лексикографії, пов'язаним з використанням комп'ютера, є кібернетична лексикографія або кіберлексикографія, що отримала в кінці XX століття широке поширення.

Наразі, достатньо складно знайти повне, чітке визначення поняття «електронний словник». Для словників, створюваних за допомогою комп'ютерних технологій, в науковій літературі використовуються різні терміни: «машинний словник», «автоматичний словник», «автоматизований словник», «комп'ютерний словник», «електронний словник» [69]. При цьому різні електронні лексикографічні ресурси можуть значно відрізнятися один від одного не тільки змістом, а й структурою, призначенням, технічним інструментарієм. Тому, виникає питання про правомірність їх віднесення до однієї категорії «електронних словників».

Отже, спостерігається наявність великої різноманітності областей сучасної лексикографії, що характеризує її як науку, що знаходиться на стадії активного розвитку, яка в міру появи інноваційних технологій бере активну участь в їх

використанні з метою лексикографічного аналізу, систематизації даниї, тощо, що обумовлює появу нових областей лексикографії.

3.2. Особливості укладання двомовних перекладацьких словників

Кожен словник створюється з певною метою і розрахований на певний тип користувача, що залишає за лексикографом право вибирати спосіб упорядкування системи лексичних одиниць, значень і відтінків значень. Кожен словник характеризується власною специфікою укладання, тому, в роботі буде наведено базові аспекти укладання двомовного словників, які застосовуються в процесі укладання будь-якого словника.

Двомовний перекладацький словник – це лексикографічний ресурс, що містить перелік слів та виразів двох мов з їхніми відповідниками, перекладом і, часто, додатковою інформацією, такою як граматичні характеристики, контекстуальні приклади та інші пояснення. Цей тип словника є незамінним інструментом у процесі перекладу, навчання іноземної мови, дослідження лексичних відповідностей і культурного обміну. Двомовні словники поділяються на кілька типів залежно від цільової аудиторії та специфіки використання.

1. Загальні двомовні словники:

- а) включають загальновживану лексику та фразеологію;
- б) орієнтовані на широке коло користувачів, від учнів до професійних перекладачів.

2. Технічні та спеціалізовані словники:

- а) містять терміни та вирази, що використовуються у певних галузях, таких як медицина, право, техніка тощо;
- б) призначені для фахівців, які працюють у відповідних областях.

3. Навчальні словники:

- а) розроблені для тих, хто вивчає іноземну мову;

б) зазвичай містять спрощені визначення, граматичні пояснення, транскрипцію та приклади використання в контексті.

4. Електронні та онлайн словники:

а) доступні у вигляді програм або веб-сайтів;

б) часто мають додаткові функції, такі як аудіо вимова, інтерактивні вправи, перекладачі тексту.

Двомовні перекладацькі словники є важливим інструментом для різних категорій користувачів. Вони забезпечують точний та адекватний переклад, сприяють кращому розумінню іноземної мови та культури, допомагають уникати помилок і двозначностей у процесі комунікації. Для перекладачів такі словники є незамінним ресурсом, що дозволяє швидко знаходити необхідні лексичні відповідники та отримувати додаткову інформацію про їхнє використання.

В рамках укладання двомовного словника, найголовнішим моментом є визначення його структури, яка залежить від типу словника та його тематики. Корпус словника є його центральною і найбільш значущою частиною. Макроструктура словника – система організації вокабул в словнику. Існує три підходи до організації лексичних одиниць в макроструктурі словника:

1. Алфавітний.
2. Тематичний (семантичний).
3. Морфемний [74, с. 46].

Морфемний підхід становить особливий інтерес тільки для лінгвістів і не зустрічається в двомовних словниках, тому в роботі будуть розглянуті тільки алфавітний і семантичний принцип організації лексичних одиниць в макроструктурі словника.

Для двомовної лексикографії характерні наступні два види алфавітного порядку: початково-алфавітний, або прямий, і звичайно-алфавітний, або зворотний. Як зазначає Б. Свенсен, зазвичай під алфавітним порядком мають на увазі перший з двох названих: так структурована переважна більшість словників.

Звичайно-алфавітний порядок в двомовних словниках не зустрічається [82, с. 95].

Алфавітний підхід ґрунтується на загальному розумінні того, що в мові існує ряд візуальних графічних символів, або букв, які розташовано одне за одним в суворій загальноприйнятій послідовності – алфавіт. Всі європейські мови мають подібну систему, але при цьому відрізняються одне від одного за кількістю букв і порядком їх розташування.

Існують два способи відтворення макроструктури двомовного словника за допомогою алфавіту: побуквенний і послівний. Відмінність між такими способами можна наочно простежити в ситуації зі складовими словниковими одиницями. При політерному підході, укладач словника ігнорує пробіл, що розділяє частини складеного слова і вибудовує словникові статті тільки з урахуванням останньої і першої букв на стику слів, тоді як в послівному підході пробіл завжди передує букві, в результаті чого складові словникові одиниці, що пишуться окремо, в словниковій статті будуть розташовуватися перед словниковими одиницями, що мають злите написання [82, с. 206]. В рамках послівного підходу «прогалини вважаються друкарським знаком і завжди передують першій букві алфавіту», в той час як в політерному підході мають значення тільки графеми, а прогалини в леммах, що складаються більш ніж з одного типографського слова, опускаються

У той час як алфавітний підхід ґрунтується на формальних ознаках і системі графічних знаків (алфавіті), семантичний підхід відштовхується від системи смислових відносин, існуючих між лексичними одиницями. Характерними прийомами такого підходу є категоризація і угруповання. В рамках семантичної системи «словникові статті створюються шляхом об'єднання загальних за значенням лексичних одиниць на підставі тієї чи іншої системи відносин між ними» [74, с. 205].

У вітчизняній і зарубіжній лексикографії семантичний підхід знаходить своє застосування в укладанні ілюстрованих (візуальних) словників, в яких графічне зображення використовується для опису значення. Такі словники

укладаються за семантичним принципом, коли на кожній сторінці розміщуються зображення, об'єднані спільною темою, а внизу пропонуються назви зображених на них предметів.

Мікроструктура словника – це структура словникової статті. Будь-яка словникова стаття двомовного словника починається з заголовного слова (вокабули), виділеного напівжирним шрифтом, і включає в себе його еквіваленти і різні нотатки, що містять граматичну, фонетичну, стилістичну та екстралінгвістичну інформацію. Словникова стаття будується виходячи зі значень лексичної одиниці вхідної мови, які розкриваються шляхом підбору еквівалентів вихідною мовою [39]. У свою чергу, словникова стаття – це базова одиниця словника, яка містить інформацію про певне слово або вираз. Структура словникової статті може варіюватися залежно від типу словника, його цільової аудиторії та специфіки матеріалу, однак зазвичай включає кілька основних компонентів. Основні компоненти словникової статті двомовного словника включають:

1. Заголовкове слово (лема). Основна форма слова, яка розміщується на початку статті. Зазвичай лема виділяється жирним шрифтом або іншим форматкуванням для зручності пошуку.

2. Транскрипція – фонетичний запис заголовкового слова для відображення його правильної вимови. Є особливо важливою для мов з непрозорою графікою (наприклад, англійської).

3. Граматична інформація – відомості про частину мови (іменник, дієслово, прикметник тощо).

4. Інформація про змінні форми слова (відмінювання, дієвідміни, ступені порівняння). Може включати відомості про рід, число, відмінки для іменників, а також часові форми і способи для дієслів.

5. Переклади – основні перекладні відповідники заголовкового слова в іншій мові. Можуть бути надані декілька варіантів перекладу для багатозначних слів з поясненням контексту їхнього використання.

6. Контекстуальні приклади – речення або фрази, які демонструють вживання слова в різних контекстах. Допмагають користувачу зрозуміти, як слово використовується в реальному мовленні.

7. Фразеологія та ідіоми – стійкі словосполучення та вирази, до складу яких входить заголовкове слово. Пояснення їхнього значення та використання.

8. Синоніми та антоніми – слова з подібним або протилежним значенням. Допмагають розширити словниковий запас та краще зрозуміти семантичні зв'язки.

9. Культурні реалії та пояснення – інформація про культурні або історичні аспекти, пов'язані зі словом. Є особливо важливою для слів, що не мають прямих відповідників в іншій мові.

10. Посилання на інші статті – внутрішні посилання на інші словникові статті для додаткової інформації, які забезпечують зв'язок між пов'язаними лексичними одиницями [66, с. 67].

У загальних двомовних словниках після заголовного слова зазвичай подається фонетична транскрипція (в квадратних дужках або за допомогою знаку наголосу) і граматичні вказівки, що вказують на приналежність лексичної одиниці до певної частини мови, лексико-граматичний розряд, або на певну граматичну форму даної одиниці. Однак в галузевих (спеціальних) перекладних словниках фонетична інформація про вокабул найчастіше відсутня.

У теоретичній двомовній лексикографії прийнято виділяти дві основні властивості будь-якого еквівалента: можливість його застосування у перекладі і виклад сенсу [89, с. 283]. Незмінним залишається основна вимога, що пред'являється укладачем і користувачем до еквівалента, – словник повинен пропонувати не описовий перифраз, а лексичні одиниці вихідної мови, які при підстановці в контекст дають ясний і зрозумілий переклад.

Прийом тлумачення застосовується, коли лексична одиниця вхідної мови позначає предмет або явище, яке не отримало власного найменування у вихідній мові. В такому випадку лексема, яка вводиться в двомовний словник, може описувати предмет, який історично відсутній в культурі колективу вихідної мови

або наявний в ній, але в силу особливостей формування і розвитку вихідної мови так і не отримав власного найменування. При цьому спосіб тлумачення буде багато в чому залежати від природи і особливостей тлумачного поняття. Укладач двомовного словника має право запропонувати користувачеві кілька варіантів перекладу, а при необхідності уточнити підібраний еквівалент за допомогою пояснень, що дозволяють користувачеві отримати додаткову, в тому числі екстралінгвістичну, інформацію, про лексичну одиницю. Отже, укладаючи словник, лексикограф має дотримуватись обраної структури словнику та встановлених на початку роботи параметрів.

3.3. Алгоритм та приклад укладання топонімічного словника користувача

В рамках дослідження буде здійснено спробу укладання україно-англійського словника топонімів. Першом кроком, необхідно сформулювати методику укладання словника топонімів. Зазначимо, що методика укладання нашого словника ідентична будь-якій методиці укладання двомовного словника. Як вже було зазначено, принципи організації словника і співвідношення його частин називають структурою словника, а для двомовної лексикографії особливе значення мають мега-, макро- і мікроструктура. Під мегаструктурою двомовного словника в роботі розуміється взаєморозповсюдження основних частин словника: розділу попередніх текстів, словника (корпусу) і розділу завершальних текстів. До розділу попередніх технологій відносимо будь-яку інформацію, розташовану перед словником: титульну сторінку, зміст (або зміст), видавничу або авторську передмову, вказівки про користування словником, фонетичний нарис (що містить загальну інформацію про правила вимови іншої мови), список умовних скорочень і деяку іншу інформацію (наприклад, наукові статті з теорії та практики двомовної лексикографії).

Титульна сторінка містить інформацію про назву словника, його співавторів і редакторів, видання, рік і місце випуску. У зарубіжній лексикографії подібна структура титульної сторінки починає застосовуватись з

1538 року (The Dictionary of Sir Thomas Eliot), коли Т. Купер, через сформував доповнену і розширену версію словника Т. Еліота, включивши в нього слова і вирази латинської мови [82]. Після цього укладачі і видавці стали робити титульну сторінку все більш і більш інформативною, відображаючи на ній особливості і сильні сторони свого словника, наприклад інформацію про кількість лем, типі словника (загальний, навчальний, спеціальний, ілюстрований, словник-мінімум) і рік видання. Велика кількість титульних сторінок сучасних двомовних словників оформлені як на вхідній, так і на вихідній мовах [46, с. 130]. Після титульної сторінки зазвичай слід розділ «Зміст». С. Нілсен вважає, що розділ «зміст» можна назвати оглядовою статтею, яка узагальнює структуру словника і містить посилання до всіх його компонентів [74, с. 200]. «Зміст» дозволяє адресату швидко отримати доступ до інформації, що його цікавить: однієї з частин словника, граматичного або фонетичного нариса, наукових статей і додатків, що містять екстралінгвістичну інформацію.

Передмова (введення) у більшості двомовних словників має невеликий обсяг (менше однієї сторінки) і носить виключно інформаційний характер. З нього адресат може отримати інформацію про тип словника (загальний або галузевий), а якщо словник є галузевим – дізнатися, з яких розділів він складається, до якої сфери знань належить і в якому обсязі лексичні одиниці знайшли своє відображення в його корпусі. Передмова може оформлюватись як видавництвом [79], так і самим авторським складом, а в деяких випадках в словнику можуть бути дві передмови-«від авторів» і «від видавництва».

Передмова зазвичай містить інформацію про джерела, використані укладачем при роботі над даним словником. При складанні двомовних словників лексикографи використовують нормативні документи, періодичні видання, довідники та іншомовну художню і спеціальну літературу, за допомогою якої вони можуть з'ясувати не тільки особливості вживання того чи іншого терміну, але також відстежити зміни, які безперервно відбуваються в іноземній мові.

Сучасні двомовні словники виконують більше завдань, ніж їх попередники, і мають більш складну мега-, макро- та мікроструктуру. Це змушує

укладачів приділити особливу увагу розділу «Про користування словником» («Правила користування словником», «Про побудову словника»), який представлено у вступних текстах будь-якого сучасного двомовного словника. Такий розділ дає докладний уявлення про структуру словника, взаємини компонентів, принцип організації та систематизації інформації, представленої в ньому. Саме з правил користування словником адресат дізнається, як йому швидше знайти переклад тієї чи іншої лексичної одиниці. Отже, завдання укладача полягає не тільки в тому, щоб скласти докладні і зрозумілі вказівки про користування словником, але і в тому, щоб привернути увагу адресата до цього розділу. Отже, в нашому словнику, правила використання будуть складені на обох мовах.

У розділі вступних текстів можуть викладатися теоретичні погляди укладача з проблем лексикографії. Такі статті часто пишуться видатними вченими, що дозволяє підкреслити значимість і престиж словника. Список скорочень в двомовного словника не викликає у користувача особливих труднощів. Більшість скорочень розраховані на середнього адресата, що має загальні пізнання в іноземній мові. Скорочення спрощують роботу зі словником (дають посилання на певні вокабули), вводять граматичну інформацію (вказують на частину мови, рід, зворотність, перехідність, незмінюваність, категорію однини або множини) до словникової статті, вказують на стилістичне забарвлення лексичної одиниці і обмежують сфери її вживання (за професійним, національним, регіональним та інших підставам).

Перекладний словник повинен бути граматичним довідником, що пояснює наявність граматичної інформації в тексті словникової статті і граматичних нарисів в розділі вступних або завершальних текстів. Фонетичний нарис в загальних двомовних словниках дозволяє адресату ознайомитися з базовими правилами орфоепії іноземної мови і часто будується за принципом порівняння зі звуками рідної мови або у вигляді таблиці «від букви до звуку». «Повний лексикографічний опис слова іноземної мови в двомовному словнику включає в

себе, природно, і інформацію, достатню для безпомилкової вимови лексичних одиниць цього слова споживачем словника».

1. Корпус словника (словник) є його центральною і найбільш значущою частиною. У нашій роботі, буде застосований алфавітний підхід до побудови корпусу словника. Отже, словник, представлений в роботі, матиме наступну мегаструктуру:

- а) передуючий текст (front matter);
- б) корпус, або словник (middle matter або body matter), що представляє собою основу будь-якого словника;
- в) заключний текст (back matter або end matter).

2 Попередній і заключний тексти утворюють вступний та завершальний текст (front-back matter), який включає в себе наступні розділи:

- а) передмова (вступ);
- б) правила користування словником;
- в) список скорочень;
- г) граматичний і/або фонетичний нарис;
- д) різноманітні додатки і списки.

Такі розділи, як передмова (вступ); правила користування словником; список скорочень; граматичний і/або фонетичний нарис передуватимуть корпусу (словнику) або слідувати за ним (див. рис. 5).

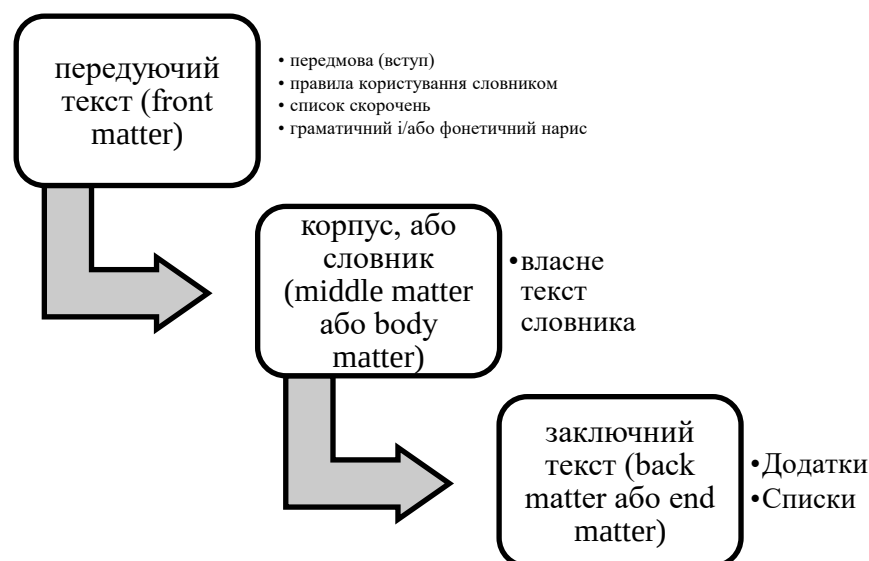

Рис. 5 Структура словника

Наведемо тексти кожної зі структурних частин розробленого словника.

1. Титульна сторінка:

- а) назва: *Українсько-англійський словник топонімів*;
- б) рік публікації: 2024;
- в) інформація про авторів: *прізвища та ініціали авторів та співавторів, редакторів*;
- г) тип словника: *двомовний словник*.

2. Передмова:

Цей словник є результатом багаторічної роботи та досліджень, спрямованих на систематизацію та опис англійських топонімів з перекладом на українську мову. Топоніми, які є назвами місць або їх складових частин, відображають культурну, історичну та географічну спадщину народу.

У цьому словнику ви знайдете широкий спектр топонімів, які охоплюють не лише міста, села та природні об'єкти, а й географічні особливості, політичні області та адміністративні одиниці. Кожен топонім супроводжується коротким описом, що допомагає краще зрозуміти його значення та контекст вживання.

Сподіваємося, що цей словник стане корисним довідником для всіх, хто цікавиться географією, культурою та мовою англійських країн, а також допоможе розширити словниковий запас української мови.

Бажаємо вам цікавого та плідного використання цього словника!

Foreword

This dictionary is the result of years of work and research aimed at systematizing and describing English toponyms with translations into Ukrainian. Toponyms, which are names of places or their components, reflect the cultural, historical, and geographical heritage of a nation.

In this dictionary, you will find a wide range of toponyms, covering not only cities, villages, and natural objects, but also geographical features, political regions, and administrative units. Each toponym is accompanied by a brief description that helps to better understand its meaning and usage context.

We hope that this dictionary will be a useful guide for anyone interested in geography, culture, and the language of English-speaking countries, as well as help expand the Ukrainian vocabulary.

We wish you an engaging and fruitful use of this dictionary!

3. Зміст:

- а) про побудову словника;
- б) граматичний довідник;
- в) перелік скорочень;
- г) основна частина, що містить варіант оригіналу та перекладу;
- д) типова словникова стаття складається з заголовного слова, транскрипції, граматичних характеристик, перекладу та прикладів вживання.

4. Заключення :

Шановні Користувачі словника!

З метою утворення зручного у користуванні словника, всі статті словника відсортовано за алфавітним порядком у межах підрозділів. До уваги користувача запропоновано перелік скорочень. Для зручності користування, у словникових статтях наведено транскрипції українською мовою, а також, у граматичному довіднику подано алфавіт та звуків української та англійської мов.

Dear Users,

In order to form an easy-to-use dictionary, all articles in the dictionary are sorted alphabetically within subsections. A list of abbreviations is offered to the user`s attention. For ease of use, the dictionary articles contain transcriptions in Ukrainian, as well as the Grammar Reference contains the alphabet and sounds of Ukrainian and English.

4. Граматичний довідник:

- а) звуко-буквений склад української мови;
- б) звуко-буквений склад англійської мови.

5. Перелік скорочень:

Eng. - English

Ukr. - Ukrainian

n. - noun

adj. - adjective

adv. - adverb

v. - verb

pl. - plural

sing. - singular

prep. - preposition

phr. - phrase

lit. - literally

fig. - figuratively

geogr. - geographical

hist. - historical

admin. - administrative

pron. - pronoun

gen. - genitive

etc. - et cetera

6. Основна частина словника, що містить словникові статті:

На мікро рівні, словникова стаття буде побудована виходячи зі значень лексичної одиниці вхідної мови, які розкриваються шляхом підбору еквівалентів вихідною мовою. Також, у словнику наведено визначення топоніму та приклад його використання у англійській мові:

Таблиця 1

Словник топонімів

Оригінал	Переклад	Визначення	Приклад використання (англійською)
Абу-Дабі	Abu Dhabi	Столиця Об'єднаних Арабських Еміратів	Abu Dhabi is the capital and the second-most populous city of the United Arab Emirates.

Продовження таблиці 1

Острови Адміралтейства	Admiralty Islands	Група островів в Тихому океані	The Admiralty Islands are an archipelago in the Bismarck Sea, to the north of New Guinea.
Егейські острови	Aegean Islands	Група островів в Егейському морі	The Aegean Islands are located in the Aegean Sea.
Егейське море	Aegean Sea	Море, розташоване між Грецією та Туреччиною	The Aegean Sea is an elongated embayment of the Mediterranean Sea.
Аландські острови	Aland Islands	Архіпелаг у Балтійському морі	The Åland Islands are an autonomous territory of Finland.
Алькатрас	Alcatraz	Острів та колишня в'язниця в Сан-Франциско	Alcatraz Island is located in the San Francisco Bay.
Александрія	Alexandria	Місто в Єгипті	Alexandria is the second-largest city in Egypt.
Алжир	Algiers	Столиця Алжиру	Algiers is the capital and largest city of Algeria.
Острови Аміндиві	Amindivi Islands	Архіпелаг в Індійському океані	The Amindivi Islands are part of the Union Territory of Lakshadweep in India.
Острови Аміранте	Amirante Isles	Архіпелаг у Індійському океані	The Amirante Isles are a group of coral islands in the Seychelles.
Амстердам	Amsterdam	Столиця Нідерландів	Amsterdam is the capital city of the Netherlands.
Ешборн	Ashbourne	Місто в Англії	Ashbourne is a market town in Derbyshire, England.
Афіни	Athens	Столиця Греції	Athens is the capital and largest city of Greece.
Атланта	Atlanta	Місто в штаті Джорджія, США	Atlanta is the capital and most populous city of the U.S. state of Georgia.
Окленд	Auckland	Найбільше місто Нової Зеландії	Auckland is the largest city in New Zealand.
Остін	Austin	Столиця штату Техас, США	Austin is the capital city of Texas.
Баффінова Затока	Baffin Bay	Затока між північним узбережжям Канади та південним узбережжям Гренландії	Baffin Bay is a sea area in Canada and Greenland.

Продовження таблиці 1

Острови Балінтанг	Balintang Islands	Група островів на Південно- Китайському морі	The Balintang Islands are a group of islands in the South China Sea.
Балтімор	Baltimore	Місто в штаті Меріленд, США	Baltimore is the largest city in Maryland.
Барселона	Barcelona	Столиця Каталонії, Іспанія	Barcelona is the capital city of Catalonia, Spain.
Ведмежий Острів	Bear Island	Острів в архіпелазі Свальбард, Норвегія	Bear Island is the southernmost island of the Norwegian Svalbard archipelago.
Пекін	Beijing	Столиця Китаю	Beijing is the capital city of China.
Бейрут	Beirut	Столиця Лівану	Beirut is the capital and largest city of Lebanon.
Белград	Belgrade	Столиця Сербії	Belgrade is the capital and largest city of Serbia.
Беліз-Сіті	Belize City	Найбільше місто Белізу	Belize City is the largest city in Belize.
Берлін	Berlin	Найбільше місто Німеччини	Berlin is the capital and largest city of Germany.
Берн	Bern	Столиця Швейцарії	Bern is the capital city of Switzerland.
Більбао	Bilbao	Місто в Іспанії	Bilbao is a city in northern Spain.
Бісмарк	Bismarck	Столиця штату Північна Дакота, США	Bismarck is the capital of the U.S. state of North Dakota.
Чорний ліс	Black Forest	Ліс в Німеччині	The Black Forest is a large forested mountain range in southwestern Germany.
Сині гори	Blue Mountains	Гірський масив в Австралії	The Blue Mountains are a mountainous region in New South Wales, Australia.
Бостон	Boston	Місто на східному узбережжі США	Boston is the capital and largest city of the U.S. state of Massachusetts.
Борнмут	Bournemouth	Місто в Англії	Bournemouth is a coastal resort town on the south coast of England.
Бразилія	Brasília	Столиця Бразилії	Brasília is the capital of Brazil.
Брюссель	Brussels	Столиця Бельгії	Brussels is the capital city of Belgium.
Буенос-Айрес	Buenos Aires	Столиця Аргентини	Buenos Aires is the capital and largest city of Argentina.
Каїр	Cairo	Столиця Єгипту	Cairo is the capital of Egypt.

Продовження таблиці 1

Кейптаун	Cape Town	Місто в Південно-Африканській Республіці	Cape Town is a coastal city in South Africa.
Чикаго	Chicago	Найбільше місто Іллінойсу, США	Chicago is the largest city in Illinois.
Корпус-Крісті	Corpus Christi	Місто в Техасі, США	Corpus Christi is a coastal city in Texas, United States.
Даллас	Dallas	Місто в Техасі, США	Dallas is a city in the U.S. state of Texas.
Дерсінгем	Dersingham	Село в Норфолк, Англія	Dersingham is a village in Norfolk, England.
Дербішир	Derbyshire	Церемоніальний графство в Англії	Derbyshire is a county in the East Midlands of England.
Детройт	Detroit	Місто в штаті Мічиган, США	Detroit is the largest city in the state of Michigan.
Дорсетшир	Dorsetshire	Графство в Англії	Dorsetshire is a historic county in South West England.
Дублін	Dublin	Столиця Ірландії	Dublin is the capital and largest city of Ireland.
Дурбан	Durban	Місто в Південній Африці	Durban is the largest city in the South African province of KwaZulu-Natal.
Істборн	Eastbourne	Місто в Східному Сассексі, Англія	Eastbourne is a town in East Sussex, England.
Единбург	Edinburgh	Столиця Шотландії	Edinburgh is the capital city of Scotland.
Еффінгем	Effingham	Місто в Англії	Effingham is a market town in Surrey, England.

Розширений текст словника наведено у Додатку 5.

7. Заключення:

У цьому словнику представлені топоніми з усіх куточків світу, від мегаполісів до невеликих сіл і географічних об'єктів. Кожне слово має свою унікальну історію, значення і асоціації. Додавши українські еквіваленти, ми створили зручний інструмент для тих, хто цікавиться географією, культурою та мовами різних країн. Цей словник може бути корисним для перекладачів, подорожуючих, географів та всіх, хто цікавиться міжнародними стосунками та міжкультурним спілкуванням.

This dictionary compiles toponyms from all corners of the world, ranging from metropolises to small villages and geographical features. Each word carries its unique history, significance, and associations. By providing Ukrainian equivalents, we have created a convenient tool for those interested in geography, culture, and languages of different countries. This dictionary can be valuable for translators, travelers, geographers, and anyone interested in international relations and intercultural communication.

Отже, нами було наведено методику формування та структуру україно-англійського словника топонімів.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 3

В рамках дослідження було з'ясовано, що лексикографія – особлива галузь мовознавства, основною функцією якої є укладання словників.

Сучасна лексикографія розвивається за двома напрямками.

Перший напрямок полягає в укладанні спеціалізованих словників, в яких містилася інформація тільки одного типу.

Другий напрямок – створення «комплексних» словників, в які включалися б всі відомості про слово. Основним об'єктом вивчення словникової науки є слово у всіх його особливостях і взаєминах.

Окрім того, було виявлено, що завдання, що стоять перед сучасною лексикографією, відносяться до різних областей професійної та непрофесійної діяльності: переклад, викладання рідної та іноземної мов, комп'ютерні, інформаційно-пошукові системи, культурологія, етнографія, проблеми професійного спілкування, соціологія, психологія, тощо.

Зміст поняття «лексикографія» складають як теоретична лексикографія, що включає теорію та історію створення словників, так і практична лексикографія, що полягає у безпосередньому створенні словників або первинних словникових матеріалів.

1. Словник, представлений в роботі, має наступну мегаструктуру:

а) передуючий текст (front matter);

б) корпус, або словник (middle matter або body matter), що представляє собою основу будь-якого словника;

в) заключний текст (back matter або end matter).

2. Попередній і заключний тексти утворюють вступний та завершальний текст (front-back matter), який включає в себе наступні розділи:

а) передмова (вступ);

б) правила користування словником;

в) список скорочень;

г) граматичний нарис;

д) заключення.

3. Словник має наступний зміст:

- а) про побудову словника;
- б) граматичний довідник;
- в) перелік скорочень;
- г) основна частина, що містить варіант оригіналу та перекладу;
- д) заключення.

Отже, перекладний словник має виконувати роль граматичного довідника, що надає пояснення щодо граматичної інформації, представленої в тексті словникових статей, а також містити граматичні огляди у вступних або заключних розділах. Фонетичний огляд у загальних двомовних словниках допомагає користувачеві ознайомитися з основними правилами вимови іноземної мови, зазвичай побудований на принципі порівняння зі звуками рідної мови або поданий у формі таблиці «від букви до звуку». Повноцінний лексикографічний опис слова в двомовному словнику включає інформацію, достатню для точного відтворення вимови користувачем.

ВИСНОВКИ

Роботу присвячено аналізу особливостей утворення двомовного словника топонімів. В процесі наукового дослідження було встановлено, що топонім – це широкий термін, який охоплює назви різних географічних об'єктів, включаючи не лише природні ландшафти, такі як гори, річки та озера, а й структури, створені людиною, наприклад, міста, села, вулиці та будівлі. Повне значення топоніму також включає назви космографічних об'єктів, таких як планети, зорі та космічні формації.

Дослідження топонімів зазвичай проводиться за двома підходами: історичним та етимологічним. Ці підходи допомагають розкрити походження та зміну значень топонімів з часом. При цьому не існує загальноприйнятих назв та визначень для дослідження топонімів. Топоніми розглядаються як лінгвістичні знаки, що відображають спосіб, яким люди сприймають та організовують простір. Вони є позначеннями місць та місцевостей, і відображають як природні, так і культурні аспекти регіону.

Було з'ясовано, що переклад топонімів має велике значення для збереження культурної та історичної спадщини. Він допомагає передати унікальні особливості та значення географічних назв між різними мовами. Для цього застосовуються різні стратегії перекладу, такі як транскрипція, транслітерація, калькування та адаптація. Узагальнюючи, дослідження топонімів відкриває перед нами глибокі зв'язки між мовою, культурою та географією. Це важливе поле досліджень, яке допомагає зрозуміти, як люди сприймають та взаємодіють зі своїм оточенням через мову.

Виявилось, що лексикографія, як галузь мовознавства, вивчає створення та використання словників. Сучасна лексикографія розвивається, створюючи як спеціалізовані, так і комплексні словники, які включають різноманітні дані про слова. Завдання, що стоять перед сучасною лексикографією, відносяться до різних областей професійної та непрофесійної діяльності: переклад, викладання рідної та іноземної мов, комп'ютерні, інформаційно-пошукові системи,

культурологія, етнографія, проблеми професійного спілкування, соціологія, психологія, тощо. Зміст поняття «лексикографія» складають як теоретична лексикографія, що включає теорію та історію створення словників, так і практична лексикографія, що полягає у безпосередньому створенні словників або первинних словникових матеріалів.

Словник, який пропонується у роботі, має чітко визначену мегаструктуру, яка включає передуючий текст, корпус (або словник) та заключний текст. Передуючий текст, або *front matter*, включає в себе вступний матеріал, який допомагає читачеві отримати контекст і розуміння перед тим, як почати використовувати словник. Це може включати передмову, правила користування словником, список скорочень і граматичний нарис.

Корпус, або *middle matter* (або *body matter*), представляє собою основну частину словника, де містяться слова або топоніми разом з їхніми перекладами або поясненнями. Це серце словника, де читач може знаходити потрібну інформацію. Заключний текст, або *back matter* (або *end matter*), включає заключення, яке підсумовує основні висновки або результати дослідження, що стосується топонімів, а також можливі рекомендації для майбутніх досліджень або використання словника.

Дослідження показує, що загальною метою словника є надання інформації про побудову словника, надання граматичного довідника, унормування скорочень, пропозиція основної частини, яка містить варіанти оригіналу та перекладу, а також підсумовання у заключенні. Така структура дозволяє читачам легко зорієнтуватися та знаходити необхідну інформацію в словнику про топоніми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абросимова, О. В. Особливості передачі топонімів в текстах метакультурної комунікації (на матеріалі країнознавчого довідника «Tatsachen über Deutschland» та його перекладу «Німеччина у фактах») / О. В. Абросимова // Зіставні студії та перекладознавство. – 2014. – С. 72–80.
2. Анісімова, Г. Основи перекладу топонімів у сучасній теорії перекладу. – Київ: вид-во Київ.ун-ту, 2010. – 302 с.
3. Белєхова, Л. В. Когнітивні аспекти метафори в сучасній українській мові. – Харків: вид-во Національного ун-ту ім. В. Н. Каразіна, 2016. – 59 с.
4. Білятинська, І. М. Інтегровані лексикографічні системи та методи їх побудови [Електронний ресурс] / І. М. Білятинська. – Умови доступу : http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13015/ilovepd_fcom-190-194.pdf
5. Бурбак, О. Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу / О. Ф. Бурбак // Іноземна філологія. – 1985. – С. 68–69.
6. Вихованець, І. Фонетичні особливості транскрипції топонімів у сучасній українській мові / І. Вихованець. – 2004. – 165 с.
7. Войт, М. І. Ділове українське мовлення: навчально-методичний посібник / М. І. Войт, Л. С. Гудловська. – Хмельницький: вид-во хмельницького центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, – 2017. – 120 с.
8. Греков, О. В. Роль ономастики у навчанні та вдосконаленні навиків перекладу / О. В. Греков // Молодий вчений. – 2018. – № 9 (16). – С. 94–100.
9. Гуменюк, А. Стратегії доместикації та форенізації в українських перекладах Дж.Орвела. XI / А. Гуменюк // Міжнародна студентська інтернет-конференція. – 2023. – С. 145.
10. Даниленко, А. Калькування та його роль у перекладі топонімів. – Львів : вид-во Національного ун-ту ім. Івана Франка, 2012. – 70 с.

11. Демська, О. М. Вступ до лексикографії / О. М. Демська. – К. : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2010. – 266 с.
12. Демська, О. М. Два аспекти лексикографії: місце у системі мовознавчих дисциплін і структура / О. М. Демська // Магістеріум : Мовознавчі студії. – 2016. – Вип. 37. – С. 18–23.
13. Демська-Кульчицька, О. М. Лексикографія: між ремеслом і наукою [Електронний ресурс] / О. М. Демська-Кульчицька – Умови доступу : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6043/Dems%27ka_Kul%27chyts%27ka_Leksykohrafiya_mizh_remeslom_naukoyu.PDF?sequence=1&isAllowed=y
14. Жуковська, Н. Описовий переклад як метод передачі культурно насичених топонімів. – Львів : вид-во Львівського національного ун-ту ім. І. Франка, 2017. – 97 с.
15. Зорівчак, Р. П. Реалія і переклад. – Львів : вид-во Львів. ун-ту, 1989. – 216 с.
16. Зубко, А. М. Українська ономастика: здобутки та проблеми / А. М. Зубко // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – 2007. – С. 262–281.
17. Калінкін, В. М. Теоретичні основи поетичної ономастики: автореф. дис. на здобуття н. ступ. докт. філ. наук / В. М. Калінкін. – 2000. – 35 с.
18. Карпенко, Ю. О. Ономастичні міркування / Ю. О. Карпенко // Записки з ономастики. / Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2005. – Вип. 9. – С. 11–17.
19. Карпуніна, О. Адаптація топонімів у перекладацькій практиці. – Одеса: вид-во Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова, 2015. – 86 с.
20. Кияк, Т. Р. Теорія і практика перекладу. Німецька мова / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 586 с.
21. Козаченко, І. Метафоричні та кальковані відповідності в перекладі географічних назв / І. Козаченко. – К. : Ін-т мовознавства імені О. О. Потебні НАН України, 2013. – 60 с.

22. Корунець, І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) / І. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 448 с.
23. Кочерган, М. П. Вступ до мовознавства / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2005. – 368 с.
24. Кочерган, М. П. До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації / М. П. Кочерган // Проблеми зіставної семантики : зб. статей / Міжнародної наукової конференції з проблем зіставної семантики 23-25 вересня 1999р. – 1999. – С. 42–45.
25. Кровицька, О. Українська лексикографія: теорія і практика / О. Кровицька. – Л. : Ін-т українознавства НАНУ, 2005. – 147 с.
26. Купчинська, З. О. До питання порівняльно-історичної ойконіміки : монографія / З.О. Купчинська. – 2020. – 263 с.
27. Кушина, Н. І. Відтворення етномовного компонента українських народних казок в англomовних перекладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Н. І. Кушина. – 1998. – 20 с.
28. Кушнірова, Т. В. Особливості перекладу власних назв у відеогрі «Dota 2» / Т. В. Кушнірова, М. В. Домаренко // Лінгвістичні студії. – 2020. – Вип. 40, ч. 2. – С. 108–115.
29. Литвин, Л. В. Ономастична система художньої прози (на матеріалі французьких романів ХІХ-ХХ століть) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05. Київ / Людмила Василівна Литвин. – К., 2006. – 242 с.
30. Невмержицька, Н. Ю. Стан дослідження власних назв у сучасній лінгвістиці. – Житомир : вид-во Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка, 2010. – 89 с.
31. Новікова, А. І. Особливості власних назв в японській мові / А. І. Новікова. – 2023. – 33 с.
32. Іванова, О. В. Основи укладання галузевих глосаріїв / О. В. Іванова. – К. : ЦП «Компринт», 2017. – 246 с.
33. Пилипчук, М. Поєднання стратегій доместикації та форенізації в аудіовізуальному перекладі / М. Пилипчук // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. – 2016. – Вип. 33. – С. 151–162.

34. Підгайська, І. М. Лексичні та граматичні проблеми перекладу. – Донецьк : вид-во ДонНУ, 2019. – 149 с.
35. Попович, О. Р. Лінгвокультурологічні особливості фразеологічних топонімів в англійській і українській мовах: порівняльний аспект / О. Р. Попович. – 2021. – 102 с.
36. Рабулець, О. Г. Інтегровані лексикографічні системи : автореф. дис ... канд. техн. наук : 05.13.06. / Олександр Георгійович Рабулець. – Л., НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2002. – 18 с.
37. Скляренко, О. Типологічна ономастика : лексико-семантичні особливості онімного простору : монографія / О. Скляренко. – 2012. – 416 с.
38. Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів / [ред. В. В. Дубчінський]. – Харків : Школа, 2006. – 832 с.
39. Тараненко, О. О. Лексикографія / Олександр Онисимович Тараненко // Українська мова: Енциклопедія. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – № 2. – С. 296.
40. Чередниченко, О. І. Міжкультурні аспекти перекладу. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
41. Шотова-Ніколенко, Г. В. Топоніми як засіб створення і зміни часопростору в художньому творі / Г. В. Шотова-Ніколенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – 2017. – С. 331–334.
42. Щербань, Т. Пояснювальний переклад у теорії перекладу топонімів. – Харків : вид-во Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна, 2008. – 83 с.
43. Ярова, С. А. Функціонування власних назв у художньому тексті та проблема їх перекладу / С. А. Ярова. – 2004. – 230 с.
44. Algeo, J. Dictionaries as Seen by the Educated Public in Great Britain and the USA. Worterbucher. Dictionaries. Dictionnaires: An International Encyclopedia of Lexicography: In 3 v / J. Algeo // Ed. by F.J. Hausmann et al. Vol. 1. Berlin; New York: W. de Gruyter, 2006. – P. 28–34.

45. Algeo, J. The Origins and Development of the English Language / J. Algeo. – Wadsworth Publishing, 2017. – 368 p.
46. Al-Kasimi, A. Linguistics and Bilingual Dictionaries / A. Al-Kasimi. – Leiden: E. J. Brill, – 2004. – 13 p.
47. Bergenholtz, H. What is Lexicography? [Електронний ресурс] / H. Bergenholtz. – Умови доступу : https://www.researchgate.net/publication/269868804_What_is_Lexicography
48. Bergenholtz, H. Two Opposing Theories: On H.E. Wiegand's Recent Discovery of Lexicographic Functions / H. Bergenholtz, S. Tarp // Hermes, Journal of Linguistic. – 2003. – P. 171–196.
49. Blair, D. Revised Typology of Place-Naming / D. Blair, A. J. Tent // Journal of Onomastics. – 2021. – P. 69(4). – P. 30-47.
50. Cacciafoco, F. Place Names Approaches and Perspectives in Toponymy and Toponomastics / F. Cacciafoco, F. Cavallaro. – Cambridge University Press & Assessment, 2023. – 280 p.
51. Clark, I. D. The Convincing Ground, Portland Bay, Victoria / I. D. Clark // An Exploration of the Controversy Surrounding its Onomastic History. – 2016. P. 3-12.
52. Coates, R, “Onomastics.” The Encyclopedia of Applied Linguistics. / Ed. Carol A. Chapelle. – Blackwell Publishing Ltd. – 256 p.
53. David, B. Landscape Archaeology : Introduction / B. David, J. Thomas – Left Coast Press, Inc, 2008. – 230 p.
54. Devapala, S. Typological Classification of Dictionaries [Електронний ресурс] / S. Devapala. – Умови доступу : <http://searc.th.net/sealex/Devapala-TypologyDict.pdf>
55. Engelberg, S. Lexikographie und Wörterbuchbenutzung / S. Engelberg, L. Lemnitzer. – Tübingen : Stauffenburg Verlag, 2009. – 202 p.
56. Frawley, W. The Dictionary as Text. / W. Frawley // International Journal of Lexicography, – 1989. – No. 2 (3). – P. 233.

57. Geeraerts, D. Types of Semantic Information in Dictionaries / D. Geeraerts // A Spectrum of Lexicography: Papers from AILA. – 1984. – P. 1–10.
58. Gelling, M. The Landscape of Placenames / M. Gelling, A. Cole. – 2000, – 391 p.
59. Gornostay, T. English-Latvian Toponym Processing: Translation Strategies and Linguistic Patterns [Електронний ресурс] / T. Gornostay, I. Skadina – Умови доступу : <https://aclanthology.org/2009.eamt-1.12.pdf>
60. Hartmann, R. R. K. Lexicography: Principles and Practice / R. R. K. Hartmann. – London: Academic Press, 1983. – 204 p.
61. Hartmann, R. R. K. Sociology of the Dictionary User : Hypotheses and Empirical Studies. Wörterbücher. Dictionaries. Dictionnaires : An International Encyclopedia of Lexicography : In 3 v / R. R. K. Hartmann // Ed. by F. J. Hausmann. Vol. 1. Berlin : New York : W. de Gruyter, 2004. – P. 102–111.
62. Hartmann, R. R. K. Teaching and Researching Lexicography / R. R. K. Hartmann. – Harlow ; London ; New York : Pearson Education Limited, 2001.
63. Ilson, R. Introduction / R. Ilson // International Journal of Lexicography, – 1988. – P. 1(1): II. – P. 5–20.
64. Jackson, H. Lexicography. / H. Jackson. – Taylor & Francis Routledge, 2016. – 142 p.
65. Kadmon, N. Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names / N. Kadmon. – New York : United Nations Publications, 2007.
66. Landau, S. I. Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography / S. I. Landau. – New York : Cambridge University Press, 2015.
67. Leidner, J. Toponym Resolution in Text Annotation, Evaluation and Applications of Spatial Grounding of Place Names [Електронний ресурс] / J. Leidner – Умови доступу : <https://era.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/1849/leidner-2007-phd.pdf?sequence=1>
68. Malkiel, Y. A Typological Classification of Dictionaries on the Basis of Distinctive Features / Y. Malkiel. – 2016. – 30 p.

69. Margalitadze, T. Once Again Why Lexicography Is Science [Електронний ресурс] / T. Margalitadze – Умови доступу : http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2224-00392018000100009

70. Mencken, H. L. The American Language / H. L. Mencken. – Edited by Alfred A. Knopf. – New York, 1980.

71. Miccoli, P. Colonial Place-Names in Italian East Africa (AOI) (with additional data from Tripoli) / P. Miccoli // The Linguistic Heritage of Colonial Practice. – 2019. – P. 75–92.

72. Newmark, P. More Paragraphs on Translation / P. Newmark. – Multilingual Matters, – 1998. – 226 p.

73. Nida, E. Language Structure and Translation / E. Nida. – Stanford (Calif.) : Stanford University Press, 2009. – 283 p.

74. Nielsen, S. Dictionary Structures. / S. Nielsen // Bergenholtz and Tarp, Manual on Specialized Lexicography. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1995. – P. 200.

75. Room, A. An Alphabetical Guide to the Language of Name Studies / A. Room. – Lanham and London : The Scarecrow Press, 1996.

76. Schleiermacher, F. Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens / F. Schleiermacher // Zur Philosophie, Zweiter Band. – Berlin, 2018. – P. 369 .

77. Sinclair, J. M. Lexicography as an Academic Subject / J. M. Sinclair // Hartmann, R. R. K. (Ed.). LEXeter '83 Proceedings. – 1984. P. 3–12.

78. Singh, R. A. Introduction to Lexicography / R. A. Singh – Mysore : Central Institute of Indian Languages, 1982. – 198 p.

79. Sledd, J. Dollars and Dictionaries: The Limits of Commercial Lexicography. / J. Sledd // New Aspects of Lexicography : Literary Criticism Intellectual History, and Social Change. Ed. by H.D. Weinbrot. – Carbondale : Southern Illinois University, 2018. – P. 119–137.

80. Smith, A. H. English Place-Names Elements / A. H. Smith – Cambridge, 1956.

81. Stewart, G. R. Names on the globe / G. R. Stewart. – Oxford University Press, 1975. – 411 p.
82. Svensen, B. Practical Lexicography: Principles and Methods of Dictionary-Making / B. Svensen. – Oxford University Press, 1993. – 304 p.
83. Tent, J. Approaches to Research in Toponymy / J. Tent // Names : A Journal of Onomastics. – 2016. – P. 63(2). – P. 65–74.
84. The Oxford English Dictionary. – Oxford University Press, 2010.
85. Tichelaar, T. Toponymy and language / T. Tichelaar // Toponymy Course Enschede. – Frankfurt am Main, August, 2002. – P. 12–23.
86. United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names, London, 10–31 May 1972. – United Nations Dept. of Economic and Social Affairs, 1974. – 68 p.
87. Urdang, L. Review: Problems in Lexicography / L. Urdang // Report of the Conference on Lexicography. – 1999. – P. 39(3). – P. 586–594.
88. Yong, H. Bilingual Lexicography from a Communicative Perspective / H. Yong. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2007. – 229 p.
89. Zgusta, L. Manual of Lexicography / L. Zgusta. – Prague : Publishing House of the Czechoslovak Academy of Science, 2001. – 360 p.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

90. Mills, A. D. Dictionary of English Place-Names / A. D. Mills. – Oxford : Oxford University Press, 1998. – P. 411.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

91. Oxford Dictionary of British Place Names [Електронний ресурс].
– Умови доступу : <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199609086.001.0001/acref-9780199609086>
92. The Concise Dictionary of World Place-Names [Електронний ресурс]. – Умови доступу : <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199580897.001.0001/acref-9780199580897>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Передмова

Цей словник є результатом багаторічної роботи та досліджень, спрямованих на систематизацію та опис англійських топонімів з перекладом на українську мову. Топоніми, які є назвами місць або їх складових частин, відображають культурну, історичну та географічну спадщину народу.

У цьому словнику ви знайдете широкий спектр топонімів, які охоплюють не лише міста, села та природні об'єкти, а й географічні особливості, політичні області та адміністративні одиниці. Кожен топонім супроводжується коротким описом, що допомагає краще зрозуміти його значення та контекст вживання.

Сподіваємося, що цей словник стане корисним довідником для всіх, хто цікавиться географією, культурою та мовою англomовних країн, а також допоможе розширити словниковий запас української мови.

Бажаємо вам цікавого та плідного використання цього словника!

Foreword

This dictionary is the result of years of work and research aimed at systematizing and describing English toponyms with translations into Ukrainian. Toponyms, which are names of places or their components, reflect the cultural, historical, and geographical heritage of a nation.

In this dictionary, you will find a wide range of toponyms, covering not only cities, villages, and natural objects, but also geographical features, political regions, and administrative units. Each toponym is accompanied by a brief description that helps to better understand its meaning and usage context.

We hope that this dictionary will be a useful guide for anyone interested in geography, culture, and the language of English-speaking countries, as well as help expand the Ukrainian vocabulary.

We wish you an engaging and fruitful use of this dictionary!

Шановні Користувачі словника!

З метою утворення зручного у користуванні словника, всі статті словника відсортовано за алфавітним порядком у межах підрозділів. До уваги користувача запропоновано перелік скорочень. Для зручності користування, у словникових статтях наведено транскрипції українською мовою, а також, у граматичному довіднику подано алфавіт та звуків української та англійської мов.

Dear Users,

In order to form an easy-to-use dictionary, all articles in the dictionary are sorted alphabetically within subsections. A list of abbreviations is offered to the user`s attention. For ease of use, the dictionary articles contain transcriptions in Ukrainian, as well as the Grammar Reference contains the alphabet and sounds of Ukrainian and English.

Звуко-буквений склад української мови

А - [а]	Т - [те]
Б - [бе]	У - [у]
В - [ве]	Ф - [еф]
Г - [ге]	Х - [ха]
Ґ - [ге]	Ц - [це]
Д - [де]	Ч - [че]
Е - [е]	Ш - [ша]
Є - [є]	Щ - [ща]
Ж - [же]	Ь - [м'який знак]
З - [зе]	Ю - [ю]
И - [и]	Я - [я]
І - [і]	
Ї - [ї]	
Й - [йот]	
К - [ка]	
Л - [ел]	
М - [ем]	
Н - [ен]	
О - [о]	
П - [пе]	
Р - [ер]	
С - [ес]	

Звуко-буквений склад англійської мови

A - [ei]

B - [bi]

C - [si]

D - [di]

E - [i]

F - [ef]

G - [dʒi]

H - [eich]

I - [ai]

J - [dʒei]

K - [kei]

L - [el]

M - [em]

N - [en]

O - [ou]

P - [pi]

Q - [kiu]

R - [ar]

S - [es]

T - [ti]

U - [ju]

V - [vi]

W - [dabliu]

X - [eks]

Y - [wai]

Z - [zed]

Додаток 4

Список скорочень

Eng. – English – англійська мова

Ukr. – Ukrainian – українська мова

n. – noun - іменник

adj. – adjective - прикметник

adv. – adverb - прислівник

v. – verb - дієслово

pl. – plural - множина

sing. – singular - однина

prep. – preposition - прийменник

phr. – phrase - фраза

lit. – literally – в прямому значенні

fig. – figuratively – в переносному значенні

geogr. – geographical - географічний

hist. – historical - історичний

admin. – administrative - адміністративний

pron. – pronoun - займенник

gen. – genitive case – родовий відмінок

etc. - et cetera - тощо

Додаток 5

Словник топонімів

Оригінал	Переклад	Визначення	Приклад використання (англійською)
Абу-Дабі	Abu Dhabi	Столиця Об'єднаних Арабських Еміратів	Abu Dhabi is the capital and the second-most populous city of the United Arab Emirates.
Острови Адміралтейства	Admiralty Islands	Група островів в Тихому океані	The Admiralty Islands are an archipelago in the Bismarck Sea, to the north of New Guinea.
Егейські острови	Aegean Islands	Група островів в Егейському морі	The Aegean Islands are located in the Aegean Sea.
Егейське море	Aegean Sea	Море, розташоване між Грецією та Туреччиною	The Aegean Sea is an elongated embayment of the Mediterranean Sea.
Аландські острови	Aland Islands	Архіпелаг у Балтійському морі	The Åland Islands are an autonomous territory of Finland.
Алькатрас	Alcatraz	Острів та колишня в'язниця в Сан- Франциско	Alcatraz Island is located in the San Francisco Bay.
Александрія	Alexandria	Місто в Єгипті	Alexandria is the second-largest city in Egypt.
Алжир	Algiers	Столиця Алжиру	Algiers is the capital and largest city of Algeria.
Острови Аміндиві	Amindivi Islands	Архіпелаг в Індійському океані	The Amindivi Islands are part of the Union Territory of Lakshadweep in India.
Острови Аміранте	Amirante Isles	Архіпелаг у Індійському океані	The Amirante Isles are a group of coral islands in the Seychelles.
Амстердам	Amsterdam	Столиця Нідерландів	Amsterdam is the capital city of the Netherlands.
Ешборн	Ashbourne	Місто в Англії	Ashbourne is a market town in Derbyshire, England.
Афіни	Athens	Столиця Греції	Athens is the capital and largest city of Greece.
Атланта	Atlanta	Місто в штаті Джорджія, США	Atlanta is the capital and most populous city of the U.S. state of Georgia.

Окленд	Auckland	Найбільше місто Нової Зеландії	Auckland is the largest city in New Zealand.
Остін	Austin	Столиця штату Техас, США	Austin is the capital city of Texas.
Баффінова Затока	Baffin Bay	Затока між північним узбережжям Канади та південним узбережжям Гренландії	Baffin Bay is a sea area in Canada and Greenland.
Острови Балінтанг	Balintang Islands	Група островів на Південно-Китайському морі	The Balintang Islands are a group of islands in the South China Sea.
Балтімор	Baltimore	Місто в штаті Меріленд, США	Baltimore is the largest city in Maryland.
Барселона	Barcelona	Столиця Каталонії, Іспанія	Barcelona is the capital city of Catalonia, Spain.
Ведмежий Острів	Bear Island	Острів в архіпелазі Свальбард, Норвегія	Bear Island is the southernmost island of the Norwegian Svalbard archipelago.
Пекін	Beijing	Столиця Китаю	Beijing is the capital city of China.
Бейрут	Beirut	Столиця Лівану	Beirut is the capital and largest city of Lebanon.
Белград	Belgrade	Столиця Сербії	Belgrade is the capital and largest city of Serbia.
Беліз-Сіті	Belize City	Найбільше місто Белізу	Belize City is the largest city in Belize.
Берлін	Berlin	Найбільше місто Німеччини	Berlin is the capital and largest city of Germany.
Берн	Bern	Столиця Швейцарії	Bern is the capital city of Switzerland.
Більбао	Bilbao	Місто в Іспанії	Bilbao is a city in northern Spain.
Бісмарк	Bismarck	Столиця штату Північна Дакота, США	Bismarck is the capital of the U.S. state of North Dakota.
Чорний ліс	Black Forest	Ліс в Німеччині	The Black Forest is a large forested mountain range in southwestern Germany.
Сині гори	Blue Mountains	Гірський масив в Австралії	The Blue Mountains are a mountainous region in New South Wales, Australia.

Бостон	Boston	Місто на східному узбережжі США	Boston is the capital and largest city of the U.S. state of Massachusetts.
Борнмут	Bournemouth	Місто в Англії	Bournemouth is a coastal resort town on the south coast of England.
Бразиліа	Brasília	Столиця Бразилії	Brasília is the capital of Brazil.
Брюссель	Brussels	Столиця Бельгії	Brussels is the capital city of Belgium.
Буенос-Айрес	Buenos Aires	Столиця Аргентини	Buenos Aires is the capital and largest city of Argentina.
Каїр	Cairo	Столиця Єгипту	Cairo is the capital of Egypt.
Кейптаун	Cape Town	Місто в Південно-Африканській Республіці	Cape Town is a coastal city in South Africa.
Чикаго	Chicago	Найбільше місто Іллінойсу, США	Chicago is the largest city in Illinois.
Корпус-Крісті	Corpus Christi	Місто в Техасі, США	Corpus Christi is a coastal city in Texas, United States.
Даллас	Dallas	Місто в Техасі, США	Dallas is a city in the U.S. state of Texas.
Дерсінгем	Dersingham	Село в Норфолк, Англія	Dersingham is a village in Norfolk, England.
Дербішир	Derbyshire	Церемоніальний графство в Англії	Derbyshire is a county in the East Midlands of England.
Детройт	Detroit	Місто в штаті Мічиган, США	Detroit is the largest city in the state of Michigan.
Дорсетшир	Dorsetshire	Графство в Англії	Dorsetshire is a historic county in South West England.
Дублін	Dublin	Столиця Ірландії	Dublin is the capital and largest city of Ireland.
Дурбан	Durban	Місто в Південній Африці	Durban is the largest city in the South African province of KwaZulu-Natal.
Істборн	Eastbourne	Місто в Східному Сассексі, Англія	Eastbourne is a town in East Sussex, England.
Единбург	Edinburgh	Столиця Шотландії	Edinburgh is the capital city of Scotland.
Еффінгем	Effingham	Місто в Англії	Effingham is a market town in Surrey, England.

Фрамлінгем	Framlingham	Місто в Суффолку, Англія	Framlingham is a market town and civil parish in Suffolk, England.
Глазго	Glasgow	Місто в Шотландії	Glasgow is the largest city in Scotland.
Глостершир	Gloucestershire	Церемоніальний графство в Англії	Gloucestershire is a county in South West England.
Золотий берег	Gold Coast	Південне узбережжя Квебеку та Нью-Йорка, США	The Gold Coast is a region of the U.S. state of New York.
Міст Золоті ворота	Golden Gate Bridge	Міст в Сан-Франциско	The Golden Gate Bridge is a suspension bridge spanning the Golden Gate strait.
Великий бар'єрний риф	Great Barrier Reef	Світовий найбільший бар'єрний риф	The Great Barrier Reef is the world's largest coral reef system.
Гамбург	Hamburg	Місто в Німеччині	Hamburg is the second-largest city in Germany.
Гамільтон	Hamilton	Місто в Новому Зеландії	Hamilton is the fourth most-populous city in New Zealand.
Гавана	Havana	Столиця Куби	Havana is the capital city of Cuba.
Гельсінкі	Helsinki	Столиця Фінляндії	Helsinki is the capital and most populous city of Finland.
Хілдершем	Hildersham	Село в Англії	Hildersham is a village and civil parish in South Cambridgeshire, England.
Голлівуд	Hollywood	Район Лос-Анджелеса, Каліфорнія, США	Hollywood is a neighborhood in the central region of Los Angeles, California.
Гонолулу	Honolulu	Столиця штату Гаваї, США	Honolulu is the capital and largest city of the U.S. state of Hawaii.
Хьюстон	Houston	Найбільше місто штату Техас, США	Houston is the most populous city in Texas and the fourth-most populous city in the United States.
Стамбул	Istanbul	Місто в Туреччині	Istanbul is the largest city in Turkey.
Джакарта	Jakarta	Столиця Індонезії	Jakarta is the capital and largest city of Indonesia.
Йоханнесбург	Johannesburg	Найбільше місто Південної Африки	Johannesburg is the largest city in South Africa.
Канзас-Сіті	Kansas City	Місто в штаті Міссурі, США	Kansas City is the largest city in Missouri.

Куала-Лумпур	Kuala Lumpur	Столиця Малайзії	Kuala Lumpur is the capital city of Malaysia.
Ланкашир	Lancashire	Церемоніальний графство в Англії	Lancashire is a county in North West England.
Лісабон	Lisbon	Столиця Португалії	Lisbon is the capital and largest city of Portugal.
Ліверпуль	Liverpool	Місто в Англії	Liverpool is a city in Merseyside, England.
Лондон	London	Столиця та найбільше місто Великої Британії	London is the capital and largest city of England and the United Kingdom.
Лос-Анджелес	Los Angeles	Найбільше місто Каліфорнії, США	Los Angeles is the largest city in California.
Мадрид	Madrid	Столиця Іспанії	Madrid is the capital city of Spain.
Маніла	Manila	Столиця Філіппін	Manila is the capital of the Philippines.
Мельбурн	Melbourne	Місто в Австралії	Melbourne is the capital and most populous city of the Australian state of Victoria.
Маямі	Miami	Місто в штаті Флорида, США	Miami is a major city in the south-eastern United States.
Мілан	Milan	Місто в Італії	Milan is a city in northern Italy.
Монако	Monaco	Місто-держава на південному узбережжі Франції	Monaco is a sovereign city-state on the French Riviera.
Монреаль	Montreal	Місто в Квебеку, Канада	Montreal is the largest city in the Canadian province of Quebec.
Мюнхен	Munich	Місто в Німеччині	Munich is the capital and most populous city of Bavaria.
Найробі	Nairobi	Столиця Кенії	Nairobi is the capital and largest city of Kenya.
Неаполь	Naples	Місто в Італії	Naples is the regional capital of Campania and the third-largest city of Italy.
Нешвілл	Nashville	Місто в штаті Теннессі, США	Nashville is the capital and most populous city of the U.S. state of Tennessee.
Новий Орлеан	New Orleans	Місто в штаті Луїзіана, США	New Orleans is a consolidated city-parish located along the Mississippi River in the southeastern region of the U.S. state of Louisiana.

Нью-Йорк	New York	Найбільше місто США та одне з найбільших у світі	New York is the most populous city in the United States.
Ніагарські водоспади	Niagara Falls	Водоспади на кордоні США та Канади	Niagara Falls is a group of three waterfalls at the southern end of Niagara Gorge.
Норфолк	Norfolk	Церемоніальний графство в Англії	Norfolk is a county in East Anglia in England.
Нортгемптон	Northampton	Місто в Англії	Northampton is a large market town and the county town of Northamptonshire in the East Midlands of England.
Осло	Oslo	Столиця Норвегії	Oslo is the capital and largest city of Norway.
Оксфорд	Oxford	Місто в Англії	Oxford is a city in southern England.
Оксфордшир	Oxfordshire	Церемоніальний графство в Англії	Oxfordshire is a county in South East England.
Оксенхоуп	Oxenhope	Село в Англії	Oxenhope is a village and civil parish in the metropolitan borough of the City of Bradford, West Yorkshire, England.
Панама-Сіті	Panama City	Столиця та найбільше місто Панами	Panama City is the capital and largest city of Panama.
Париж	Paris	Столиця Франції	Paris is the capital and most populous city of France.
Філадельфія	Philadelphia	Місто в штаті Пенсильванія, США	Philadelphia is the largest city in the U.S. state of Pennsylvania.
Пуерто-Рико	Puerto Rico	Територія Сполучених Штатів Америки	Puerto Rico is an unincorporated territory of the United States.
Квебек	Quebec	Провінція в Канаді	Quebec is the second-most populous province of Canada.
Червоний майдан	Red Square	Головна площа у Москві	Red Square is a city square in Moscow, Russia.
Кесвік	Reswick	Місто в Англії	Reswick is a small town in Cumbria, England.
Рейк'явік	Reykjavik	Столиця Ісландії	Reykjavik is the capital and largest city of Iceland.
Ріо-де-Жанейро	Rio de Janeiro	Найбільше місто Бразилії	Rio de Janeiro is the second-most populous municipality in Brazil.

Ріо-Гранде	Rio Grande	Річка в Південній Америці	The Rio Grande is one of the principal rivers in the southwest United States and northern Mexico.
Скелясті гори	Rocky Mountains	Гірський ланцюг у Північній Америці	The Rocky Mountains stretch more than 3,000 miles from British Columbia, in Canada, to New Mexico, in the United States.
Рим	Rome	Столиця Італії	Rome is the capital city of Italy.
Сан-Антоніо	San Antonio	Місто в штаті Техас, США	San Antonio is the seventh-most populous city in the United States.
Сан-Бернардіно	San Bernardino	Місто в штаті Каліфорнія, США	San Bernardino is a city in San Bernardino County, California, United States.
Сан-Дієго	San Diego	Місто в штаті Каліфорнія, США	San Diego is a city in the U.S. state of California.
Сан-Франциско	San Francisco	Місто в штаті Каліфорнія, США	San Francisco is the cultural, commercial, and financial center of Northern California.
Сан-Мігель	San Miguel	Місто в Швейцарії	San Miguel is a municipality in the Swiss canton of Aargau.
Санто-Домінго	Santo Domingo	Столиця Домініканської Республіки	Santo Domingo is the capital and largest city of the Dominican Republic.
Сіатл	Seattle	Місто в штаті Вашингтон, США	Seattle is the largest city in the U.S. state of Washington.
Сеул	Seoul	Столиця Південної Кореї	Seoul is the capital and largest metropolis of South Korea.
Шанхай	Shanghai	Найбільше місто Китаю	Shanghai is one of the four municipalities under the direct administration of the central government of the People's Republic of China.
Сінгапур	Singapore	Острівна держава	Singapore is a sovereign island city-state in maritime Southeast Asia.
Сметвік	Smethwick	Місто в Західному Мідленді, Англія	Smethwick is a town in Sandwell, West Midlands, England.
Стокгольм	Stockholm	Столиця Швеції	Stockholm is the capital of Sweden.
Стратфордшир	Stratfordshire	Церемоніальне графство в Англії	Ceremonial county in England
Токіо	Tokyo	Столиця Японії	Tokyo is the capital city of Japan and one of the world's most populous metropolises.

Торонто	Toronto	Найбільше місто Канади	Toronto is the provincial capital of Ontario and the most populous city in Canada.
Салоніки	Thessaloniki	Місто в Греції	Thessaloniki is the second-largest city in Greece, known for its historical and cultural landmarks.
Тбілісі	Tbilisi	Столиця Грузії	Tbilisi is the capital and largest city of Georgia, located on the banks of the Kura River.
Тель-Авів	Tel Aviv	Місто в Ізраїлі	Tel Aviv is a major city in Israel, known for its modern architecture and vibrant culture.
Туніс	Tunis	Столиця Тунісу	Tunis is the capital and largest city of Tunisia, located in North Africa.
Улан-Батор	Ulaanbaatar	Столиця Монголії	Ulaanbaatar is the capital and largest city of Mongolia, known for its nomadic culture.
Утрехт	Utrecht	Місто в Нідерландах	Utrecht is one of the oldest cities in the Netherlands, famous for its medieval old town.
Валенсія	Valencia	Місто в Іспанії	Valencia is a port city in Spain, known for its City of Arts and Sciences and annual Fallas festival.
Ванкувер	Vancouver	Місто в Канаді	Vancouver is a major city in British Columbia, Canada, known for its natural beauty and urban living.
Венеція	Venice	Місто в Італії	Venice is known for its canals, gondolas, and historic architecture.
Відень	Vienna	Столиця Австрії	Vienna is the capital, largest city, and cultural hub of Austria.
Вільнюс	Vilnius	Столиця Литви	Vilnius is the capital and largest city of Lithuania, known for its baroque architecture.
Варшава	Warsaw	Столиця Польщі	Warsaw is the capital and largest city of Poland.
Веллінгтон	Wellington	Столиця Нової Зеландії	Wellington is the capital city of New Zealand, known for its vibrant arts scene.
Загреб	Zagreb	Столиця Хорватії	Zagreb is the capital and largest city of Croatia.
Занзібар	Zanzibar	Архіпелаг в Танзанії	Zanzibar is a semi-autonomous region of Tanzania, known for its spice trade and beautiful beaches.
Цюрих	Zurich	Місто в Швейцарії	Zurich is the largest city in Switzerland and a global center for banking and finance.

Церматт	Zermatt	Місто в Швейцарії	Zermatt is a mountain resort in Switzerland, located near the iconic Matterhorn peak.
Житомир	Zhytomyr	Місто в Україні	Zhytomyr is one of the oldest cities in Ukraine, with a rich history and cultural heritage.

Додаток 6*Заклучення*

У цьому словнику представлені топоніми з усіх куточків світу, від мегаполісів до невеликих сіл і географічних об'єктів. Кожне слово має свою унікальну історію, значення і асоціації. Додавши українські еквіваленти, ми створили зручний інструмент для тих, хто цікавиться географією, культурою та мовами різних країн. Цей словник може бути корисним для перекладачів, подорожуючих, географів та всіх, хто цікавиться міжнародними стосунками та міжкультурним спілкуванням.

Conclusions

This dictionary compiles toponyms from all corners of the world, ranging from metropolises to small villages and geographical features. Each word carries its unique history, significance, and associations. By providing Ukrainian equivalents, we have created a convenient tool for those interested in geography, culture, and languages of different countries. This dictionary can be valuable for translators, travelers, geographers, and anyone interested in international relations and intercultural communication.